

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

K pravopisnému učivu na druhém stupni ZŠ

Vypracovala: Jana Dubová
Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice 2018

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Mileně Noskové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, připomínky a ochotu. Dále bych chtěla poděkovat ředitelům, učitelům a žákům základních škol za spolupráci a poskytnutí materiálů pro dotazníkové šetření.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 74b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam i o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jihlavě dne 27. dubna 2018

.....
Jana Dubová

Anotace

Tématem bakalářské práce je výuka pravopisu na druhém stupni základních škol. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část, jejímž cílem je zjistit současný stav pravopisných znalostí žáků základních škol. Teoretická část bude věnována vybraným pravopisným příručkám, historii, vývoji a dělení českého pravopisu. Součástí teoretické části bude pojednání o výuce pravopisu na druhém stupni základních škol. Kapitoly se budou věnovat učivu v jednotlivých ročnících druhého stupně, na základě RVP a učebnic, které žáci používají. Praktická část bude založena na analýze pravopisných cvičení, která budou vypracována žáky 2. stupně ZŠ. Na základě vyhodnocení cvičení budou popsány nejčastější pravopisné chyby, kterých se žáci dopouštějí.

Klíčová slova: pravopis, český jazyk, pravopisná cvičení, pravopisné učivo, pravopisné chyby

Abstract

The theme of bachelor's work is teaching spelling in the second grade of elementary school. The work will be divided into theoretical and practical part. The aim is to establish the current state of spelling knowledge of pupils in elementary schools. The theoretical part will be devoted to selected manuals of spelling, history, development and division of the Czech spelling. The theoretical part will study spelling of pupils in the second grade of elementary schools. The chapter will be devoted to the subject matter in the various grades of the second degree, on the basis of the FEP (the framework educational programme) and textbooks that pupils use. The practical part will be based on the analysis of the spelling exercises, which will be developed by the pupils of the second grade of elementary schools. On the basis of the evaluation of the exercise will be described the most common spelling mistakes made by pupils.

Key words: spelling, Czech language, orthographical exercises, orthographical curriculum, spelling mistakes

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	8
1. Pravopis.....	8
1.1. Funkce pravopisu.....	10
1.2. Principy pravopisu.....	10
2. Stručný vývoj českého pravopisu.....	11
3. Typy pravopisu.....	15
3.1. Lexikální pravopis.....	15
3.2. Morfologický pravopis.....	16
3.3. Syntaktický pravopis.....	17
4. Pravidla pravopisu.....	19
4.1. Internetová jazyková příručka.....	20
5. Výuka pravopisu.....	22
5.1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP VZ).....	23
6. Typy pravopisných cvičení.....	25
6.1. Diktát.....	25
6.2. Doplnovací cvičení.....	26
6.3. Obměňovací cvičení.....	26
6.4. Vysvětlovací cvičení.....	26
6.5. Konstrukční cvičení.....	27
6.6. Vyhledávací cvičení.....	27
6.7. Přepisovací cvičení.....	27
6.8. Korekturní cvičení.....	27
6.9. Pravopisný rozbor.....	27
6.10. Opravování chyb.....	28
7. Učebnice.....	30
7.1. Učebnice pro 6. třídu SPN.....	30
7.2. Učebnice pro 7. třídu SPN.....	31
7.3. Učebnice pro 8. třídu SPN.....	32
7.4. Učebnice pro 9. třídu SPN.....	32
II. Praktická část.....	33
8. Výzkum.....	33

8.1.	Cíl výzkumu	33
8.2.	Metoda výzkumu	33
8.3.	Předpoklad.....	35
9.	Vyhodnocení průzkumu	36
9.1.	Diktát	36
9.2.	Pravopis velkých písmen	37
9.3.	Předpony s-, z-, vz-.....	44
9.4.	Psaní -mě/-mně	46
9.5.	Přídavná jména	48
9.6.	Psaní i/y a í/ý	48
9.7.	Interpunkce.....	50
9.8.	Korekturní cvičení	53
	Závěr	55
	Seznam použité literatury.....	57
	Seznam grafů	59
	Seznam tabulek	60
	Seznam příloh	61

Úvod

Společnost klade velký důraz na mluvený či psaný projev a hodnotí, zda se mluvčí dopouští nějakých pravopisných chyb. Podle toho si utváří na člověka názor. Způsob vyjadřování je ukazatelem jeho inteligence, stupně vzdělání a sociální skupiny, ve které se pohybuje.

Čeština je naším národním jazykem a je jedním ze symbolů naší země. Jsme nositeli znalostí o českém jazyce, který by bez nás zanikl. Proto je jen na nás, abychom češtinu užívali a rozšiřovali si slovní zásobu.

Ve školách je český jazyk vyučován od první třídy, kdy se žáci učí číst a psát, a je mu věnována největší časová dotace. Tento předmět je považován za jeden z nejdůležitějších a na procvičování pravopisu je kladen největší důraz.

Kvalifikační práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické, je definován pojem pravopis, jeho cíle a funkce. Dále jsou zde v krátkém přehledu představeny dějiny českého pravopisu. Jsou zde popsány tři typy pravopisu: lexikální, morfologický a syntaktický. Následuje krátké pojednání o pravopisných příručkách – knižních i elektronických. Práce se věnuje i didaktice českého jazyka, výuce pravopisu na základní škole, jejím cílům a problematice. Jsou zde popsány jednotlivé typy pravopisných cvičení, které jsou při výuce využívány. Poslední kapitoly teoretické části jsou věnovány analýze učebnic českého jazyka pro základní školy. Jedná se o učebnice od Státního pedagogického nakladatelství, které se hojně používají. Současně se používají i na školách, ve kterých jsem prováděla výzkum. Praktickou část tvoří zhodnocení výsledků dotazníkového šetření. Ve svém výzkumu jsem žáky sedmých a devátých tříd nechala vyplnit dotazník, který obsahoval nejružnější pravopisné jevy. Výzkum má za úkol objevit jevy, ve kterých žáci chybují nejvíce. Srovnává výsledky žáků sedmých tříd se žáky tříd devátých.

I. Teoretická část

1. Pravopis

Během několika tisíciletí se z jednoduchých artikulovaných zvuků vyvinula řeč, pomocí které se dnes lidé dorozumívají. Po celém světě vznikaly jazyky, navzájem se střetávaly a ovlivňovaly. Ačkoliv se mluvčí stejné jazykové větve přestali stýkat, základ jejich jazyků zůstal stejný, a proto dnes cítíme podobnost mezi jazyky, které vznikly ze stejného základu. Čeština je jazyk západoslovanský, vzniklý pravděpodobně z praslovanštiny, stejně jako slovenština, polština a lužická srbština. „*Čeština je národním jazykem českého národa, k němuž patří Češi, Moravané a Slezané žijící na Opavsku a Těšínsku. Ti všichni považují češtinu za svůj jazyk mateřský, protože většina lidí si osvojuje v dětství svůj jazyk od matky.*“¹

Nejmenšími jednotkami mluvené řeči jsou hlásky. Nejmenší jednotky mluveného projevu s rozlišovací schopností nazýváme fonémy. Mluvený jazyk zaznamenáváme grafickými znaky. Písmena (litery), která čeština používá, jsou podle původu a podoby latinská (tzv. latinka). Čeština dále používá rozlišovací znaménka, tj. čárka, háček a kroužek. Pravopis je způsob, kterým těmito znaky zaznamenáváme projevy spisovného jazyka. Správný způsob psaní prostředků jazyka udává pravopis neboli ortografie. Jedná se o ustálený způsob zápisu jazyka, který vznikl dohodou. O způsobu psaní spisovného projevu podávají vysvětlení pravidla pravopisu a pravopisné příručky. Poslední kodifikace soudobé pravopisné normy je obsažena v Pravidlech českého pravopisu z roku 1993. Pravopisná pravidla musí být taková, aby mluvená řeč mohla být snáze zaznamenána. Měla by vycházet z významu slov. Slova, která obsahují stejný morfém, by měla mít i podobný zápis. Současně by měl pravopis rozlišovat slova, která stejně znějí, ale jejich význam je odlišný. Pravopis nám udává pravidla psaní v různých jazykových rovinách, proto rozlišujeme pravopis lexikální, morfologický a syntaktický.²

---

¹ ŠAUR, Vladimír. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004, s. 5.

² ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 45.

Ortografie je v Novém encyklopedickém slovníku češtiny definována jako „ustálený způsob užití psací soustavy, zejména v českém prostředí spojovaný s pojmem jazykové kultury.“³

Český pravopis definuje Nový encyklopedický slovník češtiny takto: „Pravopis je ustálený a ve své době více či méně závazný soubor pravidel pro zápis mluvených nebo myšlených textů nebo jejich částí pomocí znaků české abecedy a znaků dalších, zvaných interpunkční nebo členicí znaménka. To umožňuje jednotný způsob čtení, tj. vybavování významu textu.“⁴

V českém lexikálním pravopise převažuje fonologický princip, díky tomu snadno poznáme ze psané podoby správné znění slova. Fonologický princip spočívá v pravidlu zaznamenávat každou hlásku specifickým grafémem. Každý foném by měl být zapsán vlastním grafémem, a každý grafém může označovat pouze jeden foném. V českém jazyce se vyskytují i odchylky od této zásady. Foném i má dvě podoby zápisu, a to grafémy i, y. Často pomocí zápisu můžeme rozeznat význam slov, např. mýt/mít jsou různá slovesa s různým významem. Jejich výslovnost je stejná a rozdíl mezi nimi vidíme až díky psané podobě. Pro foném ú máme také dva grafémy ú/ů. Ú používáme na začátku slov, variantu ů uprostřed a na konci slov. Máme několik typů pravopisu, pravopis morfologický obsahuje psaní koncovek u ohebných slovních druhů a pravopis syntaktický odráží vztahy mezi slovy ve větě.⁵

Pro psaní používáme písmo hláskové, každá hláska se zpravidla zaznamenává vlastním písmenem. Výjimku tvoří spřežka ch, která vznikla spojením samostatně existujících písmen c a h. V českém jazyce nalezneme i další odlišnosti od zásady zaznamenat každou hlásku zvláštním písmenem:

- a) dvě varianty pro označení hlásky i (písmena y/i)
- b) dvě varianty pro zapsání kvantity u (písmena ú/ů)
- c) písmena í, ě, i po souhláskách d, t, n označují měkkost předcházející souhlásky
- d) písmeno ě po retných souhláskách b, p, v, f označuje hlásky j a e
- e) znělé souhlásky, které jsou na konci slov vyslovovány nezněle, zapisujeme písmeny pro souhlásky znělé (chléb)

³ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1258.

⁴ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 236.

⁵ GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 61 - 63.

- f) v některých případech se píše dvě stejné, nebo podobné souhlásky vedle sebe, ačkoliv je vyslovována pouze jedna (např.: *měkký*)⁶

1.1. Funkce pravopisu

Cílem pravopisu je grafickými znaky správně zaznamenat jazykový projev. Zaznamenávací funkci odpovídá nejlépe fonologický princip pravopisu. Psaná forma jazyka má i funkci vybavovací. Psaný komunikát by měl usnadňovat čtení a vybavování myšlenek. Pomocí grafického zápisu můžeme rozlišovat význam slov, které mají jednotné zvukové znění (např. *mít-mýt*).⁷

1.2. Principy pravopisu

Kromě principu fonologického se v českém pravopise prosazují i další principy. Morfologický princip uplatňuje nezměněnou podobu psaní slov, i když jejich výslovnost může být změněna. Ačkoliv ve vyslovované podobě slova dvě stejné nebo podobné hlásky vedle sebe splývají, jsou zřetelné v psané podobě (např. *kamenný*).

Principy etymologický a historický komplikují požadavek, aby jednomu fonému odpovídal jeden grafém, odrážejí tradici psaní a slova přejatá z cizích jazyků postupně integrují do češtiny. Etymologický princip doplňuje fonetický princip jazyka a je uplatněn ve všech jazycích ve stejné míře. Historický princip ponechává v jazyce historicky ustálené podoby slov. Díky němu se v českém pravopise zachovaly i grafémy, které ztratily svoji fonetickou odlišnost. V češtině je tento princip zastoupen grafémem *y/ý* psaným na konci a v kořenech slov a dvěma podobami zápisu dlouhého *u (ú/ů)*. Přesto má historický princip svoji důležitost, díky němu rozlišujeme homofony *být/bít, byli/bíli/bílý*.⁸

Souhrn jazykových prostředků a způsoby jejich používání jsou jazykovou normou pro uživatele českého jazyka.

---

⁶ HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 6. vyd., upr. a rozš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 54 - 55.

⁷ HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 6. vyd., upr. a rozš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 82 - 85.

⁸ STARÝ, Zdeněk. *Psací soustavy a český pravopis*. Praha: Karolinum, 1992, s. 103.

2. Stručný vývoj českého pravopisu

„Pravopis český je tedy většinou fonetický, ale na mnoze také etymologický a historický. Kromě těchto rozdílných zásad, které se v něm křížují, řídí se písaři čeští v rozličných dobách ještě rozličnými jinými pravidly a zvyky; ...“⁹

Historický vývoj češtiny je zaznamenáván od 1. tisíciletí do současnosti. Praslovanština je nedoloženým, pouze rekonstruovaným slovanským prajazykem, ze kterého se vyvinuly slovanské jazyky. Datována je od první třetiny prvního tisíciletí do konce prvního tisíciletí. Kulturní význam má staroslověnština, nejstarší slovanský literární jazyk na našem území. Autoři, bratři Konstantin a Metoděj ze Soluně, přišli na území Velké Moravy v roce 863 na pozvání knížete Velké Moravy Rostislava. Ten požádal císaře byzantské říše Michaela III. o náboženské misionáře, kteří by vedli bohoslužby ve slovanském jazyce a zlepšili tím situaci v zemi. Ti pro zápis liturgických textů vytvořili i vlastní písmo hlaholici.

Ke konci prvního tisíciletí se z praslovanštiny začaly dělit jednotlivé dialekty, z nichž vznikly dnešní jazyky. Z období 10. - 12. století se zachovalo velmi málo písemných textů. Dnešní čeština se vyvíjela na území Velké Moravy a Čech. Došlo zde k důležitým hláskovým změnám:

1. Stahování neboli kontrakce: *samohláska+j+samohláska, j* zaniklo a samohlásky splynuly v jednu (např. *dobraja – dobrá, dobrajeho – dobrého*).
2. Zánik jerů, tyto redukované praslovanské samohlásky podle tzv. Havlíkova pravidla zanikly, nebo se změnilly v *e*.
3. Zanikly nosové samohlásky, touto změnou se čeština liší od polštiny, ve které existují dodnes.¹⁰

Od počátku písemnictví se projevovala tendence, aby jedné hlásce příslušel i jeden grafém.

12. - 15. století je považováno za období tzv. staré češtiny. Tato etapa hraje ve vývoji českého pravopisu důležitou roli, objevují se v ní nejstarší písemné pokusy o zachycení češtiny a následně i první pravopisné systémy. Období zahrnuje tzv. primitivní/jednoduchý pravopis, který ale nevyhovoval principu, aby jednomu

⁹ GEBAUER, Jan. *Uvedení do mluvnice české*. Praha: Grégr, 1876, str. 59.

¹⁰ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Karolinum, 2010, s. 29.

fonému odpovídal jeden grafém (např. fonémy (c)(k)(č) měly jednotnou psanou podobu pomocí grafému c). Zlomek Legendy o 12 apoštolech datujeme do 11. - 12. století, které je dnes označováno za období staršího pravopisu spřežkového. Mladší spřežkový pravopis je datován v letech 1310 - 1520.¹¹¹²

Hláskovými změnami tohoto období je změna hlásek a, ä na ě po měkkých souhláskách (např. *ko'ä – kotě*) a asibilace, přidání sykavkového šumu ke změkčené souhlásce. Touto změnou vznikla česká souhláska ř.¹³

Ve 12. - 13. století vzrostl počet kombinací liter a zvýšila se častost jejich výskytu. V 80. letech 12. století se zvýšil výskyt spřežek, používali je písaři, kteří se s jejich pomocí snažili zapsat jména jim neznámých osob a míst. Spřežkový pravopis se používal k zapsání určité hlásky kombinací písmen, což bylo v rozporu se zásadou, aby jednomu grafému odpovídal jeden foném. Např. grafém z byl obsažen ve spřežkách cz (c), zz (s) a chz (č). Ve 12. - 13. století proběhla změna g na h (např. *noga – noha*). Kromě singuláru a plurálu se běžně používal tzv. duál, dvojné číslo, pro označení dvou jednotlivin.¹⁴

Starší spřežkový pravopis představoval mezistupeň mezi primitivním pravopisem a mladším spřežkovým pravopisem. Objevuje se jen v několika zlomcích nejstarších literárních památek z let 1300 - 1340. Ovšem jednotlivá období vývoje staročeské grafiky od sebe nejsou ostře odlišena. Jednotlivé typy se navzájem prolínají a tvoří první etapu vývoje českého pravopisu (12. - 15. století).¹⁵

Od počátku 14. století se formuloval mladší spřežkový pravopis, objevují se v něm nadále prvky nejstarší grafiky. V 15. století byl používán současně s pravopisem diakritickým.

---

¹¹ SEDLÁČEK, Miroslav. K vývoji českého pravopisu. Část 1. *Naše řeč* [online]. 1993, 76(2), 57 - 71 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7120>

¹² BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 20.

¹³ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 21.

¹⁴ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 21.

¹⁵ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 23.

Pravopis diakritický neboli Husův nahradil spřežky diakritickými znaménky pro zapsání hlásek, které neměly vlastní grafém. Tento typ posiloval fonologičnost pravopisu, přesto se neujal všude. Diakritika měla primárně funkci rozlišovací (diakritika odlišila nožičku litery *i* od nožiček sousedních liter např. *m*).¹⁶¹⁷

Vlivem husitství nabývá čeština na síle a je více prosazována než latina. Zvýšil se také počet lidí, kteří dovedli číst a psát česky. Vzrostla vzdělanost, rozšířil se počet městských škol a existovala pražská Univerzita Karlova. V 15. století se začala psaná čeština používat i v literatuře lidové, elitní, odborné nebo v administrativě. Ý bylo nahrazeno dvojhláskou *ej*, tato změna se nejvíce projevila v mluveném projevu (*mladý - mladej*). Dále nahrazení *ú* dvojhláskou *ou* (*hlavú - hlavou*), dvojhlásky *ie* samohláskou *í*, dvojhlásky *uo* samohláskou *ů*. Následoval pravopis bratrský, i ten používal spřežky, např. pro hlásku *š*.¹⁸

Humanismus 16. století je obdobím rozvoje českého školství a vzdělanosti. S rozšířením knihtisku bylo nutné ustálit grafickou i pravopisnou podobu, vznikají tak gramatiky češtiny, zaměřené většinou pro práci knihtiskařů. Jednota bratrská vydává Bibli kralickou, jejíž jazyk byl vyzdvihován jako vzor v období národního obrození. K morfologickým změnám se přidává rozlišování životnosti a neživotnosti u maskulin. Zaniká duál, ale některé duálové tvary jsou ponechány, především označení párových orgánů těla. V období baroka čeština z literatury odborné i umělecké ustupuje. Oblíbené byly žánry jako duchovní poezie, kramářské písně a knížky lidového čtení, ve kterých se často objevovalo tzv. protetické *v-* (*vokolo*) a změna *ý* na *ej* (*mladej*). V psaném projevu se objevilo tzv. úžení *é-í* (*znaménko - znamínko*).¹⁹

Národní obrození znamenalo kulturní, společenský i ekonomický rozvoj. Důraz byl kladen na obnovení národního jazyka, který se v předešlém období omezoval pouze na některé žánry. Generace lingvistů, v čele s Josefem Dobrovským, navazovala na starou češtinu humanistickou, předbělohorskou. Češtinu z období baroka hodnotili negativně. Došlo k nepřirozenému přerušení vývoje češtiny, v důsledku kterého je tato čeština dnes

---

¹⁶ SEDLÁČEK, Miroslav. K vývoji českého pravopisu. Část 1. *Naše řeč* [online]. 1993, 76(2), 57 - 71 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7120>.

¹⁷ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 24.

¹⁸ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 25.

¹⁹ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Karolinum, 2010, s. 31.

používána obvykle v psaném spisovném projevu a v mluveném projevu je užívána čeština, která se přirozeně vyvíjela se všemi hláskovými změnami, např. se slovy *okno*, *mladej*, *abychom*. Čeština je dnes používána ve dvou rozdílných formách, podoba mluveného projevu je odlišná od psané podoby.²⁰

Nejstarší dílo, které se zabývalo českou grafikou v průběhu vývoje češtiny, je *Geschichte der bohmischen Sprache und Litteratur* Josefa Dobrovského z roku 1792. První, kdo podrobil pravopis systematickému zkoumání, byl Jan Gebauer. Rozděлил rozsáhlé období 9. – 18. století do pěti dob podle toho, jak je řešen rozpor mezi větším počtem českých hlásek a menším počtem latinských písmen. Vývoj spisovného jazyka českého od Bohuslava Havránka z roku 1936 přinesl nový pohled na vývoj pravopisu. Díky funkčně strukturní metodě našel systémové rysy v české grafice během jednotlivých období. Jeho přehled vývoje českého pravopisu je dodnes uznáván (Nesystematická grafika 11. – 13. století a dále skutečné pravopisné systémy. Ve staročeském období to je pravopis starší spřežkový, mladší spřežkový a diakritický).²¹

---

²⁰ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 17 - 19.

²¹ BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010, s. 17 - 19.

3. Typy pravopisu

3.1. Lexikální pravopis

Lexikální pravopis upravuje psaní jednotlivých slov. Uplatňuje se princip fonologický i historický, tedy psaní grafémů, které nemají fonologickou funkci (např. dvojitá podoba dlouhého u: ú/ů). V následující části jsou vymezeny jednotlivé jevy, které se k lexikálnímu pravopisu vztahují.

Kvantita samohlásek se může mezi příbuznými slovy měnit (např. *síla-silný*). Psaní se zde řídí výslovností. Chybování při psaní délky u samohlásek je způsobeno vlivem domácího nářečí (např. středomoravské *blato* místo *bláto*).²²

Psaní *ú* na počátku slov (*úloha*), po předponách (*neúroda*) a v druhé části složenin (*trojúhelník*). V kořeni slov a koncovek píšeme podobu *ů* (*růže, otcův*). Výjimku tvoří citoslovce, ve kterých se píše *ú* i na konci (*bú, vrkú*) a cizí slova (*túra, manikúra*).²³

V kořenech slov se po tvrdých souhláskách píše *y* a po měkkých souhláskách *i*. Psaní *i/y* po obojetných souhláskách se řídí tzv. vyjmenovanými slovy. Tyto řady obsahují pouze slova kořenná, pravopisně se k nim váží i slova příbuzná a odvozená. Na druhém stupni ZŠ se rozšiřuje inventář slov příbuzných a doplňuje se také o vlastní jména osob a míst. Dvě varianty *i* a *y* daly vzniknout slovům homonymním, tj. stejně znějícím, ale významově odlišným, které rozlišíme pouze díky grafické podobě (*bil – byl, vír – výr, mít – mýt*). K vyjmenovaným slovům se slabikou *vy/vý* jsou přiřazena i slova s předponou *vy-*. Důležité je správně identifikovat předponu *vy-* a nezaměňovat je se slovy začínající *vi-* (*vidět, vikev*).²⁴

Psaní slabik *s ě* (*pě, bje/bě, vje/vě, mně/mě*). Slabika *pě* se nikdy neobjevuje v podobě *pje*. *-je-* píšeme ve slovech, kde je před *-je-* předpona *v-*, *ob-* (*objednat, vjezd*), v ostatních případech píšeme slabiku *s ě* (*obět, běh*). Tvary zájmena *já* mají podobu *mě/mně*. Ve slovech s *mě/mně* píšeme variantu *-mě-*, pokud v příbuzném slově je *-m-* a podobu *mně*, pokud příbuzná slova obsahují *-mn-* (*známě-známý, temnější-temný*). *Mně*

---

²² HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 18.

²³ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 19.

²⁴ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 46.

používáme také při psaní odvozenin od slova *mnít* (*vzpomněl, zapomněl, pomněnka, domněnka*).²⁵

Pravopis *s* a *z* se neřídí zvukovou podobou. Ve spojení předložky a 2. pádu se píše *z* a se 7. pádem *s*. Správné psaní předpon *s/z/vz* je obtížné. *S* se píše ve slovech, které se vztahují ke směru dohromady (*sbírat*), dolů (*spadnout*) a pryč z povrchu zemského (*sfouknout*). *Vz* označují směr vzhůru. *Z* označují slovesa vyjadřující ukončení děje (*zčervenat*) a změnu stavu. Psaní *s/z* se řídí ustálenými pravopisnými pravidly a neshoduje s výslovností, ve které dochází ke spodobě znělosti.²⁶

Díky lexikálnímu pravopisu rozlišujeme mezi spojením předložky + jmenného výrazu a příslovcem (*mimo to – mimoto*). Mezera mezi slovy může být jediným významovým odlišením mezi těmito slovy (*nahoru – na horu, zpravidla – z pravidla*).²⁷

Pravopis souhlásek a souhláskových skupin vychází z etymologického principu. Snaží se zachovat stejnou grafickou podobu slova ve všech jeho tvarech a příbuzných slovech (*hádká-hádek, svatba-svatební*). Dvě stejné souhlásky vedle sebe jsou psány na švu předponovém (*nejjasnější*), příponovém (*měkký*) a na švu složenin (*dvojjazyčný*). Souhlásky *ds, ts* se vyslovují jako *c* a souhlásky *dš, tš* jako *č*, přesto je jejich pravopis zachován (*dětská, větší*).²⁸

Důležitým jevem je psaní velkých písmen na začátku slov.

3.2. Morfologický pravopis

Pravopis morfologický se zaměřuje na psaní koncovek u ohebných slovních druhů.

Při odvozování slov dochází často k hláskové změně. Jedná se o změnu znělé hlásky v neznělou a naopak. Pravopis ale dodržuje jednotnou grafickou podobu (např. odbourat [ot-]).²⁹

---

²⁵ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 21.

²⁶ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 22.

²⁷ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 47.

²⁸ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 23.

²⁹ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 48.

Morfologický pravopis rozlišuje dva typy složených přídavných jmen. Složeniny slučovací, které se píší se spojovníkem (vědecko-technický) a složeniny určovací psané bez spojovníku, dohromady (občanskoprávní).³⁰

I/y v koncovkách podstatných jmen určíme podle vzoru (*duby* jako *hrady*), nebo pomocí pádu (*holubi* 1. pád jako *páni*, *s holuby* 7. pád *s pány*). Tento princip je závislý na osvojení si základních koncovek. Potíže nastávají u slov, kde není jejich vzor jednoznačný, například *pytel*, patříci ke vzoru *stroj* (2. pád sing. *pytle*, 7. pád plu. *s pytlí*). Nespisovné skloňování 2. pád sig. *do pytla* vede k chybnému psaní *s pytly* podle vzoru *hrad*.³¹

Důležité je také zautomatizovat psaní koncovek *-ami* v ženském rodu, *-ovi* ve 3. a 6. pádě jednotného čísla rodu mužského životného.

I/y v koncovkách přídavných jmen tvrdých a měkkých přiřazujeme ke vzorům *mladý* a *jarní* pomocí 1. pádu jednotného čísla všech tří rodů (*zdravý muž/cizí muž*, *zdravá žena/cizí žena*, *zdravé dítě/cizí dítě*). Pravopis koncovek u jmenných tvarů přídavných jmen se řídí shodou s podstatným jménem, například *chlapci jsou zdraví/příklady jsou známy*. Psaní *mě/mně* rozlišujeme pomocí pádů. Pouze pomocí pravopisu rozlišujeme tvary zájmena *já* (2. a 4. pád *mě*, 3. a 6. pád *mně*).³²

3.3. Syntaktický pravopis

Syntaktický pravopis souvisí se stavbou vět a souvětí. Odráží vztahy mezi slovy ve výpovědi.

Pro pravopis syntaktický neboli skladební je důležitá shoda podmětu s přísudkem. Tvar slovesa v přísudku ovlivňuje podmět. O zakončení příčestí rozhoduje podoba podmětu, jeho rod a v případě mužského rodu i životnost. Důležité je správně určit základní skladební dvojici a rod podmětu. U podstatných jmen rodu mužského životného, zakončených v 1. pádě množného čísla *-í, -é, -ové*, používáme zakončení přísudku *-i*, např. *přátelé byli*. Mužský rod neživotný, podle vzorů *hrad* a *stroj*, má

---

³⁰ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 48.

³¹ GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 63.

³² ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 48.

v přísudku koncovku –y, např. *národy byly*. Je-li podmětem podstatné jméno ženského rodu, je koncovka přísudkového slovesa vždy –y.³³

Důležitou kapitolou je interpunkce: označování konce věty, kladení čárek ve větě a v souvětí. Správné psaní grafických znamének na konci vět poznáme podle intonace. Z mluveného projevu poznáme lépe interpunkční znaménka jako je tečka, vykřičník, otazník a tři tečky. Větu či souvětí s významem oznamovacím ukončujeme tečkou. Pokud má věta funkci tázací, končí otazníkem a v případě rozkazu je použit vykřičník. Umístění čárky ve větě odpovídá významovému členění věty nebo souvětí na větné úseky. Čárka, která má funkci rozdělovací, odděluje několikanásobné větné členy (např. *Na svahu rostly duby, buky, břízy a habry.*), vložené věty vedlejší a jednotlivé věty v souvětích, mezi kterými je souřadný vztah. V tomto případě jsou jednotlivé členy zřetelně odděleny i v mluveném projevu. Čárka může mít i funkci vydělovací, v tomto případě vystupují čárky ve dvojici a označují začátek a konec vložené části. Vydělují ve složené větě hranici věty závislé na nadřazeném větném celku. V mluveném projevu je výrazněji zřetelná čárka na začátku vložného celku než na konci. Dvojice čárek ve větě jednoduché slouží k oddělení volně vložných citoslovcí a 5. pádu. Středník odděluje výrazněji než čárka jednotlivé členy věty, které mezi sebou mají souřadný poměr. Pomlčka značí přerušeni proudu řeči, které může být způsobeno nedokončením výpovědi, nebo záměrným oddělením za účelem zdůraznění např. jádra výpovědi. Neukončená výpověď bývá graficky znázorněna pomocí tří teček. Dvojtečka odděluje dvě části věty, jestliže druhá vyplývá z první, nebo se jedná o výčet. V textu používáme dva typy závorek. Kulaté závorky používáme k uvádění výčtů, vsuvek, komentářů a vysvětlivek. Do hranaté závorky uvádíme zvukovou podobu slova.³⁴

---

³³ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 49.

³⁴ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, s. 51.

4. Pravidla pravopisu

„Pravidla pravopisu podávají poučení, jak se projevy spisovného jazyka správně píší.“³⁵

Od roku 1957 mají Pravidla pravopisu dvě verze, tzv. školní vydání a vydání akademické.

V roce 1957 vyšla Pravidla českého pravopisu, která byla s drobnými úpravami (např. psaní slov s předponami s-, z-) znovu vydána v roce 1966. V následujících letech byla tato Pravidla vydávána v dalších dotiscích, až do roku 1993, kdy došlo ke kodifikaci, a tato vydání přestala platit. Rok po vydání Pravidel českého pravopisu, v roce 1958, byla uvedena Pravidla školního pravopisu, které jsou určeny pro potřeby škol. Ve srovnání s akademickými Pravidly jsou zkrácená a upravena pro učení (např. slova, kde se mohou vyskytovat pochybnosti o správném psaní). V roce 1968 byla tato Pravidla vydána po vzoru akademického vydání Pravidel. Pravidla jsou vydávána a upravována, pokud se v jazyce vyskytnou nové skutečnosti.

Pravidla českého pravopisu jsou rozdělena na dvě části. První část obsahuje pravopisná pravidla, teoretické poučení o jazyce a pravopise. Druhou část tvoří Pravopisný slovník, jsou v něm abecedně uspořádány slova domácí, cizí i přejatá.

K poslední kodifikaci pravopisu došlo v roce 1993, s tímto rokem jsou tedy spojena i nová vydání pravopisných příruček. Pravopisná kodifikace z roku 1993 nově upravuje psaní velkých písmen, psaní s a z, délky samohlásek ve slovech přejatých, složená přídavná jména a částečně i interpunkci. V roce 1994 byl MŠMT ČR zveřejněn dodatek k Pravidlům českého pravopisu, jehož autory jsou pracovníci Ústavu pro jazyk český. O rok dříve vydává Ústav pro jazyk český nová Pravidla českého pravopisu a Pravidla českého pravopisu (školní vydání). Pravidla pravopisu v tzv. školním vydání jsou uzpůsobena školní praxi, v některých částech nejsou tolik podrobná, jsou stručnější a jejich formulace jednodušší. První část pravidel tvoří výklad o pravidlech psaní velkých písmen a kapitola Označování hlásek písmeny, která podává vysvětlení např. o psaní *i* a *y*, *s* a *z* a o psaní slov přejatých. Do slovníkové části byla přidána slova nová a pravopisně problematická.³⁶

---

³⁵ HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 6. vyd., upr. a rozš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 53.

³⁶ HLAVSA, Zdeněk. *Pravidla českého pravopisu*. Vydání 3. Praha: Academia, 2017.

České veřejnosti dlouho chyběla příručka, která by podávala výklad mluvnice a zároveň by byl její součástí i pravopisný slovník. V roce 2005 vyšla v Ottově nakladatelství Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice. Jsou určena odborné veřejnosti, ale i běžnému uživateli nebo žákovi. Příručka tvoří ucelený výklad o hláskosloví, pravopisu, tvarosloví, tvoření nových slov a skladbě.³⁷

Příruční mluvnice češtiny byla sestavena kolektivem autorů v Brně a vydaná v roce 2008 v nakladatelství Lidových novin.

4.1. Internetová jazyková příručka

Velmi oblíbená je Internetová jazyková příručka, která je u nás jedinou jazykovou pomůckou svého druhu. Její výhodou je, že může být neustále rozšiřována a obnovována. V roce 2009 byla oceněna cenou MŠMT 1. stupně za zlepšování podmínek pro výuku mateřského jazyka. Na jejím vzniku se podíleli pracovníci Ústavu pro jazyk český AV ČR, Markéta Pravdová, Anna Černá, Jan Chromý, Martin Prošek, Hana Mžourková, Kamila Smejkalová, Ivana Svobodová, Ludmila Uhlířová a Hana Konečná. Od roku 2016 tvoří autorský tým Markéta Pravdová, Barbora Albrechtová a Ivana Svobodová. Provoz příručky zajišťuje Centrum zpracování přirozeného jazyka Fakulty informatiky Masarykovy univerzity.³⁸

Příručka má dvě části, část slovníkovou a výkladovou. Slovníková část obsahuje přes 102 000 hesel, hlavními zdroji jsou školní Pravidla českého pravopisu a Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Dále čerpá z Nového akademického slovníku cizích slov a slovníku neologismů Nová slova v češtině. Jsou zde zařazeny i výrazy, na které se lidé často dotazují v jazykové poradně. Jednou z mnoha výhod Internetové jazykové příručky je, že u jednotlivých slov najdeme i tabulku všech jejich tvarů.³⁹

Slovníková část je propojena s částí výkladovou pomocí hypertextových odkazů. Výkladová část obsahuje především jevy, na které se tazatelé často ptají v jazykové poradně. Na rozdíl od tištěných příruček se nejedná o ucelený ani komplexní popis systému současné češtiny. Vychází z Pravidel českého pravopisu a současné mluvnice. Na rozdíl od nich je internetová příručka mnohem podrobnější, zpřesňuje výklad

---

³⁷ ŠAUR, Vladimír. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2005.

³⁸ *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=_about.

³⁹ *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=_about.

problematických jevů, jako je psaní velkých písmen či skloňování jmen. V tištěných zdrojích se objevují rozpory, Internetová jazyková příručka v těchto případech poskytuje seznam jednotlivých verzí a hodnotící komentář, ve kterém autoři doporučují nejvhodnější řešení.

V roce 2014 vydalo nakladatelství Academia první knižní vydání výkladové části Internetové jazykové příručky. Akademická příručka českého jazyka byla oceněna jako Nejprodávanější kniha roku 2014 a cenou Český bestseller 2014 v kategorii Odborná a populárně-naučná literatura pro dospělé.

5. Výuka pravopisu

Pravopis je důležitý pro jednotnost psané formy jazyka. Je určitým způsobem pouze dohodou společnosti o způsobu psaní. V naší společnosti je úroveň pravopisných znalostí člověka velice důležitá, ukazuje vzdělanost, kultivovanost i inteligenci. Ve výuce českého jazyka je věnována velká pozornost právě pravopisnému procvičování. V současné době se do popředí zájmu dostává zvuková stránka řeči a mluvený projev. „*Na nejvyšší místo v hierarchii hodnot jazykového projevu tedy stavíme vyjadřovací schopnosti a dovednosti žáka v projevech psaných i mluvených, a to v souvislosti s jejich hodnotou obsahovou, a jeho celkovou jazykovou kulturu.*“⁴⁰

„*Cílem pravopisného vyučování na 2. stupni je dokončení výcviku pravopisu lexikálního, ovládnutí pravopisu tvaroslovného, a zejména pravopisu skladebního.*“⁴¹

Náš pravopis má rysy historické, jako je rozlišování i a y, mě, pě, vě a psaní velkých písmen na začátku vlastních jmen. Český pravopis je fonetický, každé hláске náleží grafém. Ovšem v případech jako je prosba – prosit psaní písmen podle výslovnosti neplatí, zde se pravopis přiklání k jednotné podobě slova.⁴²

Ve výuce českého jazyka dochází k přeceňování pravopisu, důkazem toho je i klasifikace diktátů a slohových prací, které jsou známkovány podle množství pravopisných chyb. Diktáty obsahují především problematické pravopisné jevy, dokonce jevy, které se objevují v běžném jazyce v řídké míře. „*O přeceňování významu pravopisu svědčí stále se ozývající požadavky, aby byla přesně stanovena tabulka pro klasifikaci diktátů, tj. určení, za kolik chyb má učitel dát jistou známku. (Pro žádné jiné druhy zkoušení v českém jazyce ani v literární složce předmětu se taková tabulka nevyžaduje.)*“⁴³

Učitel by měl nácvik pravopisu přizpůsobit vývojovému stádiu žáků. Vyšší úroveň pravopisných dovedností se u žáků projevuje rychlejším psáním. V nižších ročnících je důležité nenutit žáky k příliš rychlému tempu, ve kterém nejsou zatím

---

⁴⁰ ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 171-172.

⁴¹ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 16.

⁴² HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 16.

⁴³ ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 172.

schopni psát. Ve vyšších by měl dbát, aby žáci psali rychlejším tempem než v nižším ročníku. Správné a bezchybné psaní není důležité pouze v hodině českého jazyka. I ostatní učitelé by měli ve svých předmětech, například při psaní písemných prací, přihlížet k úrovni psaného projevu.⁴⁴

5.1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP VZ)

Rámcový vzdělávací program pro základní školy je dokument českého školství, který charakterizuje základní vzdělávání. Stanovuje obecné cíle vzdělávání i cíle jednotlivých vzdělávacích oborů. Definiuje základní vzdělávací oblasti a klíčové kompetence, kterých mají žáci dosáhnout. Všechny běžné základní školy v České republice jsou povinné vzdělávat své žáky podle norem tohoto dokumentu.

Český jazyk a literatura jsou součástí vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, společně se vzdělávacími obory Cizí jazyk a Další cizí jazyk.

„Kultivace jazykových dovedností a jejich využívání je nedílnou součástí všech vzdělávacích oblastí.“⁴⁵

„Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Dobrá úroveň jazykové kultury patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání. Jazyková výuka, jejímž cílem je zejména podpora rozvoje komunikačních kompetencí, vybavuje žáka takovými znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat různá jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání.“⁴⁶

Znalosti a dovednosti z oboru Český jazyk a literatura žáci využijí v mluvené a psané komunikaci, ale i pro osvojení si poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Pomocí jazyka žáci poznají a pochopí společensko-kulturní vývoj společnosti a naučí se vnímat okolní svět i sebe sama.⁴⁷

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura se skládá ze tří složek: Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova.

---

⁴⁴ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 17.

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. In: . Praha: MŠMT, 2017, s. 16, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

⁴⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. In: . Praha: MŠMT, 2017, s. 16, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. In: . Praha: MŠMT, 2017, s. 16, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

Pravopis je rozvíjen především v jazykové výchově, avšak jednotlivé složky se navzájem prolínají.

V Jazykové výchově si žáci osvojí především spisovný český jazyk a naučí se poznat jeho další formy. Žáci jsou vedeni k přesnému, přehlednému, jasnému a srozumitelnému vyjadřování. Při Jazykové výchově se rozvíjejí i intelektové dovednosti. Češtinu, mateřský jazyk, žáci používají nejen k získávání znalostí, ale i k poznávání.

Podle RVP oboru českého jazyka a literatury, jazykové výchovy pro 2. stupeň ZŠ jsou očekávané výstupy:

spisovně vyslovovat česká a běžně používaná cizí slova,

samostatně pracovat s Pravidly českého pravopisu, Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími pravopisnými příručkami a slovníky,

tvořit správné tvary spisovných slov a vhodně je používat,

využít znalostí jazykové normy při tvoření jazykového projevu,

v písemném projevu zvládat pravopis lexikální, morfologický a syntaktický ve větě jednoduché i souvětí,

rozlišit spisovný jazyk, nářečí, obecnou češtinu a zdůvodnit jejich užití.⁴⁸

---

⁴⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. In: . Praha: MŠMT, 2017, s. 23, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

6. Typy pravopisných cvičení

6.1. Diktát

Zvláštním typem k procvičování a prověřování pravopisných znalostí je diktát. Ve výuce se nejvíce používá diktát kontrolní, který je psaný bez přípravy podle mluveného projevu učitele. Pro žáky je psaní diktátu náročné, protože zpravidla obsahuje velké množství pravopisných jevů.

Diktáty můžeme rozdělit na speciální a souhrnné. Ve speciálních diktátech má vysokou frekvenci jeden procvičovaný jev, v souhrnném diktátu se nacvičuje více pravopisných jevů. Speciální diktáty se obvykle skládají z vět, které spolu obsahově nesouvisí. Pokud se diktát skládá z vět spolu nesouvisejících, nemusí učitel předčítat celý diktovaný text. Postačí, když jej čte po jednotlivých větách. U diktátu tvořeného souvislým textem, který vytváří obsahový celek, by měl učitel přečíst nejdříve celý text, a až poté diktovat jednotlivé věty, popřípadě větné úseky.⁴⁹

Učitel nejdříve přečte celý text a vysvětlí neznámá slova. Diktuje po větách. Nejdříve přečte celou větu a poté diktuje jednotlivé větné úseky. Diktuje tempem, které je přiměřené rychlosti psaní žáků, vyslovuje jasně, přirozeně, dodržuje pravidla spisovné výslovnosti a bez zvláštního zdůrazňování například obtížnějších jevů. Nakonec by měl celý diktát přečíst znovu, aby si žáci mohli po sobě psaný text zkontrolovat a věnovat pozornost interpunkci. Délka diktátu by měla být v nižších ročnících 65 – 80 slov a ve vyšších by se měla pohybovat kolem 120 slov. Delší diktát je pro žáky náročný a dochází při něm k oslabení pozornosti a většímu počtu chyb. Počet pravopisných jevů, které jsou v diktátu cvičeny, by měl být také přiměřený (v diktátu o 100 slovech by mělo být maximálně 20 pravopisně obtížných jevů). Žáci by měli rozumět obsahu diktovaného textu.⁵⁰

Diktáty můžeme psát s přípravou nebo bez přípravy. Diktát s přípravou se píše v hodině, ve které se daný jev, který je předmětem diktátu, procvičil a zopakoval. Dalším typem diktátu je výběrový diktát, ve kterém učitel diktuje pouze jednotlivá slova, jejichž

---

⁴⁹ SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 185.

⁵⁰ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 35.

význam musí být i bez kontextu zcela zřetelný. Autodiktát je psaní textu, který se žák musel naučit z paměti, například přepsání doslovného znění básně.⁵¹

6.2. Doplnovací cvičení

Pravopisný výcvik je uskutečňován i pomocí doplňovacích cvičení. Tato cvičení jsou velmi častá v učebnicích. Jejich výhodou je, že jsou časově nenáročná, protože žáci doplňují pouze vynechaná písmena do již předtištěného textu. Důležité je, aby byl text s vynechanými písmeny srozumitelný. Doplnovací cvičení umožňují soustředit se na jeden pravopisný jev. Jejich nevýhodou je izolovanost. Žáci nepíší celá slova a nedochází u nich k návyku pro správné psaní. Dalším negativem je, že žáci nemohou do cvičení v učebnicích psát.⁵²

6.3. Obměňovací cvičení

Princip obměňovacích (transformačních) cvičení spočívá ve tvoření tvarů slov. Žáci mají za úkol přetvářet jména a slovesa z jednotlivých kategorií do jiných (např. vytvořit z podstatného jména jednotného čísla číslo množné). Tento typ cvičení umožňuje procvičování pravopisu i tvarosloví. Žáci musí přemýšlet o celém tvaru slova a jeho postavení ve větě. Tento typ cvičení je vhodný pro práci hromadnou, ve skupinách i individuální. Je možno jej provádět ústní i písemnou formou.⁵³⁵⁴

6.4. Vysvětlovací cvičení

Tento typ pravopisného cvičení probíhá ústní formou. Žáci mají za úkol vysvětlit daný pravopisný jev (např. rozhodnout, zda se v zadaném slově píše předpona s nebo z a vysvětlit proč). Zdůvodňování pomáhá žákům, aby věděli, proč se slovo píše takto a neodhadovali jeho pravopis. Zároveň dochází k opakování všech pravopisných pravidel.⁵⁵

---

⁵¹ SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 185 – 186.

⁵² SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 185.

⁵³ SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 185.

⁵⁴ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 32.

⁵⁵ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 32.

6.5. Konstrukční cvičení

Konstrukční cvičení souvisí se cvičením vysvětlovacím. Žákům je např. zadáno vysvětlit rozdíl ve významech dvojice slov mít – mýt a užít je ve větách.⁵⁶

6.6. Vyhledávací cvičení

Vyhledávací cvičení patří k jednodušším typům cvičení. Úkolem žáků je vyhledat v textu všechna slova, kde se vyskytuje pravopisný jev, který je právě procvičován. Toto cvičení může být spojeno se cvičením vysvětlovacím, žáci mají nejen slova vyhledat, ale současně i zdůvodnit jejich pravopis.⁵⁷

6.7. Přepisovací cvičení

Metodou pravopisného výcviku je i opisování. Žáci převádějí tištěný text do psané podoby. Opisují text, díky tomu pozorují psanou podobu slov a srovnávají svůj přepsaný text s předlohou. Opisování se používá v nižších ročnících základních škol. Nejprve žáci opisují z tabule, učitel na ni napíše velkým výrazným písmem slovo. Žáci jsou nuceni se soustředit, zapamatovat si podobu slova, analyzovat slabiky, hlásky, navzájem je odlišit, opět je složit v celek a poté jej přepsat do sešitu. Na druhém stupni se opisování používá při výuce žáků se specifickými poruchami učení, jako je dyslexie a dysgrafie. Pro ně je opisování stejně náročné jako pro ostatní žáky diktát.^{58,59}

6.8. Korekturní cvičení

Žákům je předložen text, který obsahuje pravopisné chyby, jež mají žáci opravit. Takovéto texty by měli připravovat učitelé, neměly by se objevovat v učebnicích, protože je zde riziko, že si žáci budou pamatovat slovo s chybou. Jedná se o velmi náročný typ cvičení, mělo by být využíváno výhradně ve škole a doprovázeno vysvětlením učitele.⁶⁰

6.9. Pravopisný rozbor

Pravopisný rozbor učitelé používají pro nácvik pravopisu během celého období školní docházky. Jde o vysvětlení a odůvodnění, proč žák napsal dané slovo v této

---

⁵⁶ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 32.

⁵⁷ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 32.

⁵⁸ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 31.

⁵⁹ SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 184.

⁶⁰ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 33.

podobě. Nejdříve se rozbor zaměřuje na daný pravopisný jev a poté na souhrnný rozbor všech pravopisných jevů, které se v textu objevují.⁶¹

6.10. Opravování chyb

Důležitou součástí pravopisného nácviku je opravování chyb. Je podstatné nejen pro učitele, který díky němu získá přehled o rozsahu žákových znalostí, ale i pro žáka, kterému ukazuje úroveň svých pravopisných dovedností a podněcuje ho k dalšímu zlepšení. Učitel i žák se dozvědí, ve kterém jevu žák nejvíce chybuje, a měla by mu být věnována zvýšená pozornost. Oprava pravopisu, která je prováděna samotnými žáky a probíhá v téže hodině, kdy byl text žáky napsán, má dva různé způsoby. V prvním, který se používá obvykle do 7. třídy, píše jeden z žáků na tabuli a ostatní do sešitů. Společně s učitelem větu na tabuli upraví a žáci si opraví případné nedostatky sami ve svém sešitě. Učitel v tomto případě prochází mezi žáky, sleduje, kde se dopouštějí chyb a přizpůsobí výběr dalších vět. Hojně se využívá druhý typ opravy, při níž si žáci opravují chyby navzájem. Nejdříve napíší text, poté si vymění sešity mezi sebou a tužkou opravují spolužákovi jeho chyby. Díky tomu vidí i to, jak text napsali spolužáci, a mohou srovnávat jejich výkon se svým. Pokud opravu provádí učitel, pouze vyznačí písmeno, v němž je chyba, a to podněcuje žáka k přemýšlení. Žák musí přijít na to, proč je to, co napsal, špatně. Jaká je správná verze a proč se slovo píše jinak, než on původně napsal. Při opravě by měl učitel věnovat pozornost, zda byla chyba způsobena neznalostí pravidla, neschopností ho správně použít, či nepozorností. Chyby, vyznačené učitelem nebo žákem, se opravují za cvičením, aby bylo zřejmé, proč se slovo píše právě tímto způsobem. K opravovanému slovu může být připojeno písemné odůvodnění.⁶²

Na 2. stupni se rozlišují dva typy pravopisných chyb, protože chyby mají různý stupeň závažnosti. Za hrubé pravopisné chyby se pokládají chyby v psaní: i, í/y, ý, mě, vě, pě, bě, velkých písmen, předložek s, z, předpon s-, z-, vz- a někdy i chybná interpunkce. K malým chybám řadíme chybné označení kvality samohlásek. Rozlišujeme chyby v jevu, který již byl probírán, který je právě učen, a v jevu, se kterým se žáci ve výuce doposud nesetkali. Chyby, které byly v nižším ročníku považovány za malé, jsou ve vyšších ročnících chybami hrubými. Hranice mezi chybami hrubými a méně závažnými není přesně definována, proto si každý učitel vymezuje vlastní. Je důležité

---

⁶¹ SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 184.

⁶² SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 186 - 188.

posoudit závažnost dané chyby a rozlišovat jednotlivé typy chyb. Nejsou definovány hranice mezi stupni hodnocení. Učitel si opět stanovuje sám, jaké množství chyb bude hodnotit příslušnou známkou. Známkovou stupnici by měl učitel vytvořit až po vyhodnocení práce. Výcvik pravopisu musí být soustavný a důsledný.⁶³

---

⁶³ HAUSER, Přemysl. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 36.

7. Učebnice

„Učební osnovy představují pro učitele jistou normu. Obsahují koncepci jazykového vyučování, tj. cíl vyučování, výběr i rozsah učiva, popř. obrysově i vyučovací postup.“⁶⁴

Obsah učebních osnov je realizován v učebnicích. Ty podávají výklad učiva, které je stanovené učebními osnovami a současně přihlížejí k závěrům zkoumání, ke kterým došla psychologie, pedagogika i lingvistika. *„Představují výběr, rozsah i pojetí jazykových jevů probíraných v jednotlivých ročnících, popř. stupních škol.“⁶⁵*

Učebnice jsou prvkem kurikula, který prezentuje a definuje obsah plánovaného učiva. Mají didaktickou funkci, předávají informace, řídí postup učení a stimulují.⁶⁶

Učebnice by měla být komplexní, obsahovat vědecké poznatky, výklad, cvičení k procvičování a texty ke čtení a k vyvozování pouček. Základy pro tento typ učebnic, který se používá dodnes, položil český bohemista Bohuslav Havránek ve 30. letech 20. století svými Cvičebnicemi jazyka českého. Učebnice jsou rozděleny na část jazykovou a slohovou, přičemž by jejich obsahy měly být propojeny. Současně by mělo učivo vyšších ročníků navazovat na učivo nižších ročníků. Učebnice jsou určeny žákům, měly by proto odpovídat jejich věku. Měly by obsahovat přiměřený rozsah učiva, používat vhodný jazyk a styl a být doplněny ilustracemi.⁶⁷

7.1. Učebnice pro 6. třídu SPN

Část učebnice věnovaná nauce o jazyku se dále dělí na následující kapitoly: Jazyk a jeho útvary, Zvuková stránka jazyka, Nauka o slově, Tvarosloví a Skladba. V učebnici pro 6. třídu od Státního pedagogického nakladatelství nenalezneme samostatnou kapitolu o pravopisu, jako tomu je např. v učebnici pro 7. třídu. Přesto je zde pravopisnému výcviku věnována značná pozornost. Nauka o pravopisu je začleněna do ostatních kapitol, např. v rámci kapitoly Nauka o slohu se žáci setkají s okruhem nazvaným Pravopis slova.

---

⁶⁴ ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 80.

⁶⁵ ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 81.

⁶⁶ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 259 s.

⁶⁷ ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 82.

Jeho součástí jsou zdvojené souhlásky, skupiny bě - bje, pě, vě - vje, mě - mně, předpony s-/se-, z-/ze-, vz-/vze-, předložky s/se, z/ze a psaní i/y. V části věnované tvarosloví jsou žáci poučeni o tvarech podstatných jmen a jejich pravopisu. Dále také o psaní i/y v koncovkách podstatných jmen, skloňování přídavných jmen a zájmen. Kde se píše i/y a kde í/ý, tak je nazvaná poslední kapitola věnovaná pravopisnému výcviku. V jejím úvodu nalezneme stručný přehled, který pomůže žákům připomenout základní pravidla psaní i/y a vyjmenovaná slova. K procvičování jsou zvolena cvičení doplňovací, kde žáci volí mezi alternativami i a y. Žáci se také setkají s rozdílem ve slovech, jako je bidlo a bydlo. V celku věnovaném syntaxi se žáci seznámí s oddělováním vět v souvětí pomocí čárek a jsou poučeni, že před spojkami a, i, ani se čárka nepíše.⁶⁸

7.2. Učebnice pro 7. třídu SPN

Učebnice českého jazyka pro 7. třídu základní školy od SPN je rozdělena na dva tematické okruhy: Jazyk a Sloh a komunikace. Část o jazyku je rozdělena do 4 částí: Tvarosloví, Pravopis, Nauka o slově a Skladba. Největší pozornost z hlediska rozsahu kapitol je věnována Skladbě. Na pravopisný výcvik je zaměřena druhá kapitola, ale je mu věnován nejmenší počet stran, a to pouze strany 51 - 57. Kapitola Pravopis je dále rozčleněna na čtyři podkapitoly: Psaní i/y, í/ý, Předpony s- a z-, Psaní souhláskových skupin a podkapitola nazvaná Souhrnná cvičení. Učebnice nepodává výklad učiva, zaměřuje se pouze na procvičování jevů. Jednotlivé kapitoly jsou tvořeny cvičeními, ve kterých mají žáci podle zadání doplnit a odůvodnit způsob psaní. Cvičení na psaní i/y zkouší žáky především z vyjmenovaných slov, ale i z psaní správné koncovky podstatných a přídavných jmen. Kapitola Předpony s-, z- se skládá z doplňovacích cvičení, ale také zde mají žáci vytvářet věty s dubletními slovy (např.: sběh/zběh). Třetí část se věnuje psaní souhláskových skupin. První dvě cvičení procvičují psaní n/nn a další dvě ě/ně. V poslední části jsou pro žáky připravena cvičení, ve kterých mají doplňovat vynechaná písmena. Tato cvičení již nejsou rozdělena podle pravopisných jevů, které procvičují, ale jsou v nich obsaženy všechny jevy, které byly v této učebnici procvičeny. V části o tvarosloví se žáci učí psát správně velká písmena u víceslovných jmen.⁶⁹

---

⁶⁸ HOŠNOVÁ, Eva, Ivana BOZDĚCHOVÁ, Petr MAREŠ, Ivana SVOBODOVÁ a Vlastimil STYBLÍK. *Český jazyk 6 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007.

⁶⁹ HOŠNOVÁ, Eva a Ivana BOZDĚCHOVÁ. *Český jazyk 7 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2010.

7.3. Učebnice pro 8. třídu SPN

Tato učebnice je rozdělena po vzoru učebnic, které jí předcházejí, a se kterými se žáci setkali v nižších ročnících. V tomto ročníku jsou žáci poučeni o skloňování jmen cizího původu (jména latinská a řecká). V oddílu Skladba se učebnice věnuje procvičování interpunkce. Připomíná správné psaní čárek, které se žáci naučili v předchozích ročnících, a přidává nové poznatky, např.: poměry mezi hlavními větami. Žáci dále procvičují například doplňování i/y, předpon s-, z-, vz-.⁷⁰

7.4. Učebnice pro 9. třídu SPN

Učebnice pro devátou třídu přináší komplexní zopakování probíraného učiva z předchozích ročníků. V oddílu Nauka o slově se nalézá pojednání o pravopise, který souvisí se stavbou a tvořením slov: psaní i/y, předpony s-, z-, vz-, psaní souhláskových skupin a skupiny bě – bje, pě, vě – vje, mě – mně. Ve Tvarosloví žáci procvičí již dříve probrané učivo a seznámí se se skloňováním obtížnějších cizích vlastních jmen osobních i zeměpisných. Připomenuty jsou i pravidla psaní velkých písmen ve vlastních jménech a názvech. Zbytek kapitoly Tvarosloví se věnuje opakování a procvičování již probraného učiva. V tomto ročníku se žáci setkají s přechodníky a pravopisem jmen a sloves. V kapitole Větná skladba se žáci mimo jiné naučí shodu přísudku s několikanásobným podmětem a přístavkový vztah. Pozornost je věnována procvičování čárek v souvětí podřadném, které má více vedlejších vět.⁷¹

---

⁷⁰ HOŠNOVÁ, Eva a Ivana BOZDĚCHOVÁ. *Český jazyk 8 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011.

⁷¹ HOŠNOVÁ, Eva, Ivana BOZDĚCHOVÁ, Petr MAREŠ a Ivana SVOBODOVÁ. *Český jazyk 9 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2013.

II. Praktická část

8. Výzkum

8.1. Cíl výzkumu

Cílem praktické části bakalářské práce je provedení výzkumu, pomocí kterého bude zjištěna úroveň pravopisných znalostí u žáků na druhém stupni ZŠ. Dále je úkolem výzkumu odhalit pravopisné jevy, ve kterých žáci nejvíce chybují, a současně i jevy, které žákům nečiní obtíže. Součástí výzkumu je i srovnání dovedností starších a mladších žáků. Zjistit, zda se žáci devátých tříd, kteří by měli pravopis plně zvládat, dopouštějí méně chyb než mladší žáci.

8.2. Metoda výzkumu

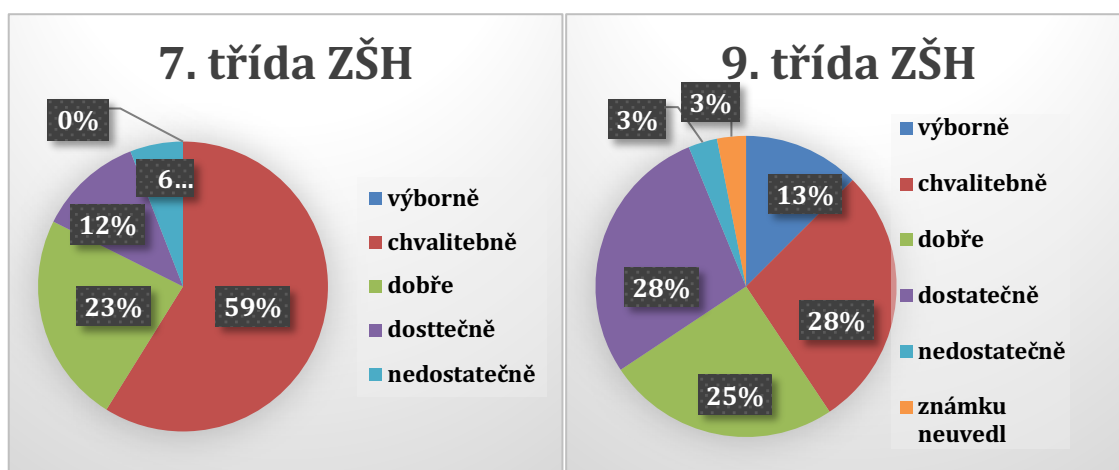
Průzkum byl proveden v 7. a 9. třídách jihlavských základních škol Březinova a Havlíčkova. Proběhl v březnu roku 2018. Zúčastnilo se ho 88 žáků, z nichž 2 strávili velkou část života v zahraničí, a jeden z jejich rodičů nemluví česky. Práce těchto žáků byly ve výzkumu ponechány, ačkoliv mají tito žáci ztížené podmínky, tak jejich známka z češtiny v pololetí školního roku 2017/2018 byla 2. K získání dat byl použit písemný dotazník (viz příloha). Žákům byl dotazník rozdán, osobně jsem jim ho vysvětlila a byl jim věnován dostatek času na jeho vyplnění. Po domluvě s učiteli českého jazyka z těchto škol, kteří považovali za vhodné stanovit žákům časový limit na práci, dostali žáci na vyplnění testu 30 minut. Tento čas se ukázal jako dostatečný, protože všichni žáci test stihli a žádný nepotřeboval delší dobu na vyplnění. V nadcházející části se budu věnovat vyhodnocení získaných dat. Pozornost zaměřím na ty pravopisné jevy, které činí žákům největší potíže, ale i na jevy, které měla většina žáků správně. Jelikož jsem průzkum prováděla v 7. a 9. třídách, budu také srovnávat výsledky starších a mladších žáků. Základní školy budou dále označeny pomocí zkratk: ZŠ Březinova = ZŠB, ZŠ Havlíčkova = ZŠH. Písemný dotazník obsahuje jevy z pravopisu lexikálního, morfologického i syntaktického. Skládá se z více druhů cvičení, se kterými se žáci setkávají ve škole a v učebnicích: diktát, cvičení doplňovací, výběrové, obměňovací a cvičení obsahující chyby, které mají žáci vyhledat a opravit. Test obsahuje vybrané pravopisné jevy: vyjmenovaná slova, slova s mně/mě, je/ě, předpony s-, z-, vz-, samohlásky ú/ů, zdvojené hlásky, psaní y/i v koncovkách podstatných jmen, tvoření druhého stupně přídavných jmen, shodu podmětu s přísudkem, psaní velkých písmen a ze syntaktického pravopisu interpunkci (doplňování čárek).

Průzkumu se zúčastnilo 17 žáků 7.třídy a 32 žáků 9. třídy ZŠ Havlíčkova. Ze 17 žáků sedmých tříd bylo 8 dívek a 9 chlapců. Žáků devátých tříd bylo 32, z toho 14 chlapců a 18 dívek.

Dotazovaní žáci v dotazníku uvedli i známku z českého jazyka, kterou byli ohodnoceni v pololetí školního roku 2017/2018. V sedmé třídě byl prospěch následující: 1 = výborně 0 %, 2 = chvalitebně 58,8 % (10 žáků), 3 = dobře 23,5 % (4 žáci), 4 = dostatečně 11,7 % (2 žáci) a 5 = nedostatečně 5,9 % (1 žák). Známkové ohodnocení z českého jazyka 32 žáků 9. třídy ZŠH: výborně 4 žáci (12,5 %), chvalitebně 28,1 % (9 žáků), dobře 25 % (8 žáků), dostatečně 28,1 % (9 žáků) a nedostatečně 3,1 % (1 žák), jeden z žáků svoji známku neuvedl (3,1 %).

Graf 1 - Známkové ohodnocení 7. třídy ZŠH

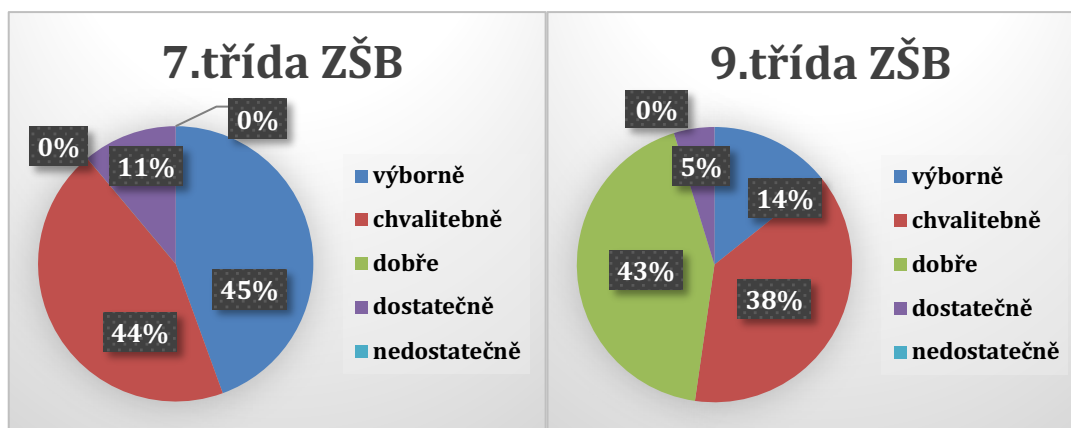
Graf 2 - Známkové ohodnocení 9. třídy ZŠH

Ze ZŠ Březinova se dotazníkového šetření zúčastnilo 39 žáků. 18 žáků sedmé třídy, z nichž bylo 12 dívek a 6 chlapců. A 21 žáků z deváté třídy, kde bylo 8 dívek a 13 chlapců. I zde žáci uvedli svoji známku z českého jazyka. V sedmé třídě získalo 44,4 % žáků, tedy 8 žáků, za výborně. Stejný počet žáků dostal 2 = chvalitebně a zbylých 11,1 % (2 žáci) bylo ohodnoceno 4 = dostatečně. V této třídě nedostal v pololetí nikdo 3 ani 5 z českého jazyka. V deváté třídě má 14,3 % žáků (3 žáci) za výborně, 38 % za chvalitebně (8 žáků) a 4,76 % za dostatečně (1 žák). Nejvíce žáků má za 3 = dobře (9 žáků = 43 %).

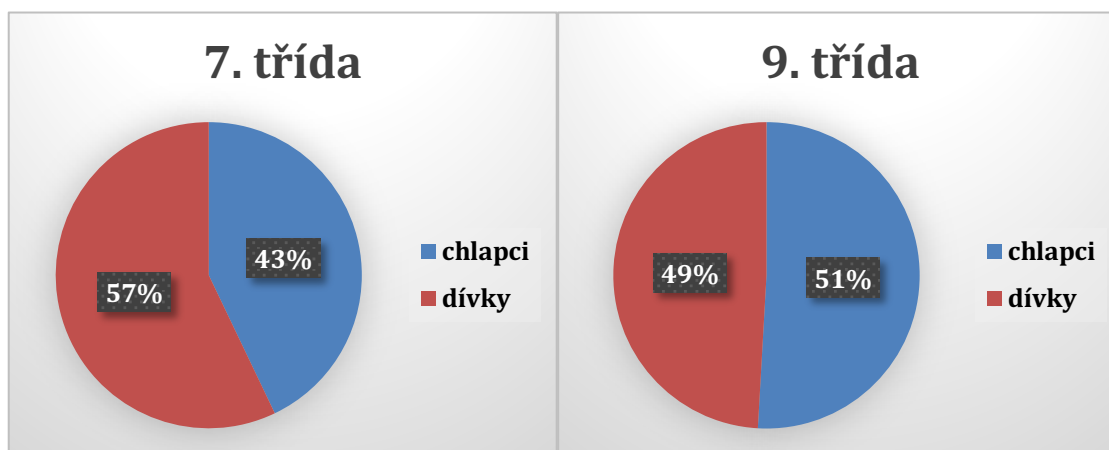
Graf 3 - Znamkové ohodnocení 7. třídy ZŠB

Graf 4 - Znamkové ohodnocení 9. třídy ZŠB

Graf 5 - Procentuální zastoupení chlapců a dívek v 7. třídě

Graf 6 - Procentuální zastoupení chlapců a dívek v 9. třídě

8.3. Předpoklad

V průzkumném šetření byl písemný dotazník předložen žákům 7. a 9. tříd. Lze předpokládat, že výsledky žáků 9. tříd budou lepší než žáků 7. tříd. Starší žáci se učí psát pravopisně bez chyb o dva roky déle, a proto by měly být jejich pravopisné dovednosti více zautomatizovány a upevněny. Žáci devátého ročníku nyní končí povinnou devítiletou školní docházkou a měli by pravopis plně zvládat. Také můžeme předpokládat, že mladší žáci budou věnovat vyplnění dotazníku více času než starší žáci. Je pravděpodobné, že žáci budou nejvíce chybovat v pravopisu velkých písmen a interpunkci. Psaní i/y po obojetných souhláskách a zdvojené souhlásky by měli zvládat všichni žáci bezchybně.

9. Vyhodnocení průzkumu

Každé cvičení je zvlášť vyhodnoceno a obohaceno o tabulky či grafy. Je zaznamenán počet správných i chybných odpovědí, a to číslem (kolikrát se odpověď vyskytla), i procentuálně. Jsou zapsány chybné varianty, kterých se žáci dopouštěli. Chybné odpovědi jsou dále analyzovány. Tabulky a grafy vyjadřují pro srovnání zvlášť výsledky žáků sedmých a devátých tříd.

9.1. Diktát

První část dotazníku tvoří diktát:

tamější obyvatelé, dvojjazyčný slovník, vjezd do dvora, objem kvádrů, válečné oběti, slunný den, matčino objetí, výtečný oběd, snazší úkol, vrkú, povinnosti, sestřina svatba, sušší vlasy

Diktát je jednou z nejčastěji používaných metod k výcviku pravopisu, společně s cvičením doplňovacím. Jednalo se o souhrnný, výběrový diktát bez přípravy a bez obsahové souvislosti. Diktát žákům diktovaly paní učitelky českého jazyka, protože žáci jsou na jejich tempo diktování a hlas zvyklí. Diktát neobsahoval souvislý text, ale pouze 13 slovních spojení a slov. Nebyl zaměřen na zjištění pravopisných dovedností jednoho pravopisného jevu, ale obsahoval více pravopisných jevů: vyjmenovaná slova (obyvatelé), zdvojené hlásky (dvojjazyčný, slunný), druhý stupeň přídavných jmen (snazší, sušší), psaní i/y v koncovkách podstatných jmen (vlasy), slova s mně/mě (tamější), je/ě v kořeni slov (vjezd, oběti, objetí, oběd), předponu vy- (výtečný), slovo, u kterého ve výslovnosti dochází k asimilaci znělosti (svatba) a psaní ú na konci citoslovcí označující zvuk zvířat (vrkú).

U posledního spojení (sušší vlasy) hrozilo, že dojde k záměně za sloveso sušit v přítomném čase. Proto bylo žákům sděleno, že se jedná o druhý stupeň přídavného jména suchý. Přesto někteří z nich (12,5 %) napsali tvar suší. Nemohu blíže určit, zda nepochopili, přeslechli zadání, nebo považují slovo suší za příslušný tvar přídavného jména suchý.

Tvar plurálu vyjmenovaného slova obyvatel nečinil žákům žádné potíže, úspěšnost zde byla 100 %. Větší obtíže měli žáci se slovem tamější, u něhož byla chybovost 51,1 %. Žáci zde mohou mylně použít pomůcku, která platí u slov s mně/mě, říci si příbuzné slovo tamní a vyvodit, že slovo tamější se píše s mně. Toto slovo ale vzniká ze slova tam a píše se pouze s mě. Složeninu dvojjazyčný napsalo špatně pouze 6 žáků, ti napsali dvojjazyční nebo dvoj jazyčný. Spojení vjezd do dvora mělo bez chyby

76 žáků. Zbylých 12 napsalo místo správného tvaru vjezd slova vězd, vjest, vjezd nebo vezd. Spojení objem kvádrů bylo do dotazníku vybráno, protože se s ním žáci setkávají i v hodině matematiky, přesto ho 7 žáků napsalo chybně. Žáci více chybovali ve dvojici slov oběti a objetí (matčino objetí, válečné oběti). 29 žáků použilo variantu matčino obětí (34 %), nejvíce zde chybovali žáci 9. třídy ZŠH. Spojení válečné oběti mělo špatně 9 % dotazovaných. Ve slově slunný napsalo jedno z 7 žáků, z toho 3 napsali i měkké i (sluní). Jeden žák napsal správně dvě n, ale měkké i (slunní). Žáci se dopouštěli více chyb ve spojení výtečný oběd. Místo předpony vý- mělo 15 z 88 ví-, pouze 5 z nich chodí do 7. třídy. 10 žáků, kteří nevěděli, jak se slovo výtečný píše, bylo z devátých tříd. Přídavné jméno snazší napsali testovaní žáci devíti různými variantami. Pouze 24 žáků zde nechybovalo a napsali správnou variantu snazší. Nejlépe si vedli žáci ze sedmé třídy ZŠH, zde zná správnou variantu 11 žáků ze 17. Nejvíce psaná byla verze snažší, tu použilo 23 žáků z 9.H, 16 z 9.B a 11 ze 7.B (v 7.H ji nenapsal nikdo). Dále se objevovaly podoby jako snašší, snaší, snasší, sazší, snazšy, snadší a snadzší. Ve tvarech přídavného jména snadný dochází ke střídání hlásek z a d (snadný – snazší - nejsnazší). V diktátě bylo slovem, ve kterém došlo k nejvíce chybám, citoslovce vrkú. Vrkú napsalo 75 žáků a dalších 5 vrkůů. Správný tvar vrkú napsalo pouze 8 žáků (v 9.H 5 žáků a v ostatní třídách vždy jen jeden žák). Slovo vrkú není nikterak obtížné. Důvodem, proč ho žáci píší s ů může být, že se s ním běžně nesetkávají a ani ve škole jim není při učení pravidel psaní ú a ů připomínáno.

9.2. Pravopis velkých písmen

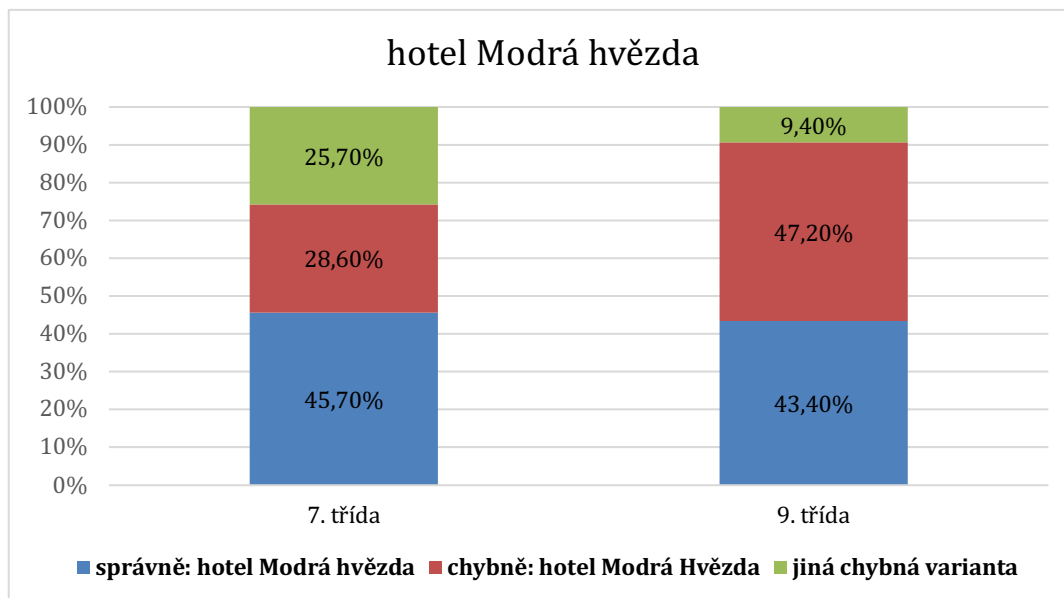
Druhé cvičení je zaměřeno na pravopisný jev, který pravidla činí žákům nemalé obtíže. Obsahuje dvanáct názvů míst, národností, planet, škol a měst. Ta jsou ve cvičení, které je předloženo žákům, napsána všechna pomocí malých písmen. Úkolem žáků je podtrhnout ta písmena, která mají být, podle pravopisného pravidla, napsána velkým písmenem.

Správná varianta: Žáci by měli podtrhnout písmena, která jsou v následujícím textu zvýrazněna červenou barvou. Podtržení jiného písmene je považováno za chybu. Zvolila jsem taková spojení, se kterými se žáci již setkali a jsou běžně používána i ve výuce.

hotel modrá hvězda, náměstí míru, sázavský klášter, univerzita karlova v praze, malá strana, medvědů jezero, jupiter, český, evropan, ústí nad labem, střední průmyslová škola v jihlavě, střední evropa

Hotel Modrá hvězda, hotel je obecné podstatné jméno a název je Modrá hvězda, proto píšeme velké písmeno pouze ve slově Modrá. U obou tříd se správná varianta objevila ve 44 % případů. Nejčastěji používaná chybná varianta byla: hotel Modrá Hvězda. Dále žáci, především sedmých tříd, používali varianty: hotel modrá hvězda, Hotel Modrá hvězda, hotel modrá Hvězda a Hotel Modrá Hvězda.

Graf 7 - hotel Modrá hvězda

Slovo vyjadřující obecné prostranství, jako je náměstí, se píše s malým písmenem. Úspěšnost se v průměru pochybovala okolo 60 %, lépe si vedli mladší žáci.

Tabulka 1 - náměstí Míru

	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
Správná varianta		%		%
náměstí Míru	22x	62,7 %	30x	56,6 %
Chybné varianty				
Náměstí Míru	5x	14,3 %	15x	28,3 %
Náměstí míru	4x	11,5 %	6x	11,3 %
náměstí míru	4x	11,5 %	2x	3,8 %

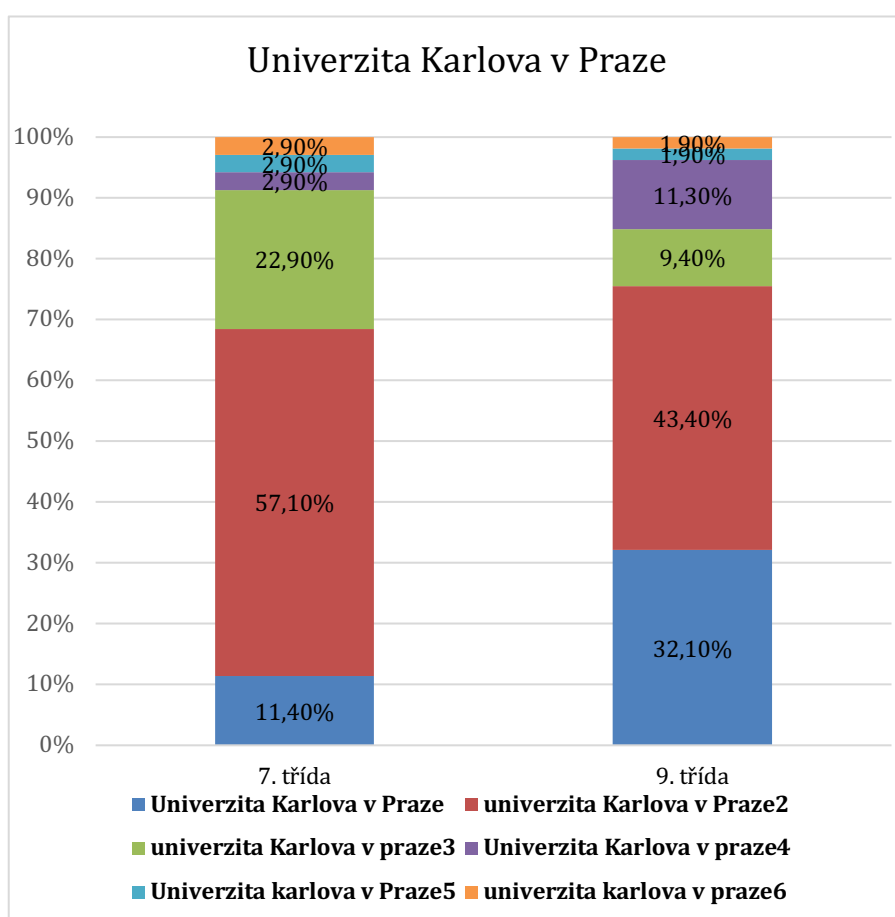
Psaní názvu Sázavský klášter mohlo žákům činit potíže, protože u ostatních klášterů je zvykem psát malá písmena (např.: vyšebrodský klášter). Přesto byli žáci devátých tříd v 52,8 % případů úspěšní a žáci sedmých tříd dokonce v 77,1 %.

Tabulka 2 - Sázavský klášter

Správná varianta	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
		%		%
Sázavský klášter	27x	77,1 %	28x	52,8 %
Chybné varianty				
sázavský klášter	7x	20,0 %	20x	37,7 %
Sázavský Klášter	1x	2,9 %	4x	7,6 %
sázavský Klášter	0	0 %	1x	1,9 %

Univerzita Karlova v Praze je oficiální název naší nejstarší univerzity, a proto se píše tímto způsobem. Žáci napsali tento název 6 různými variantami.

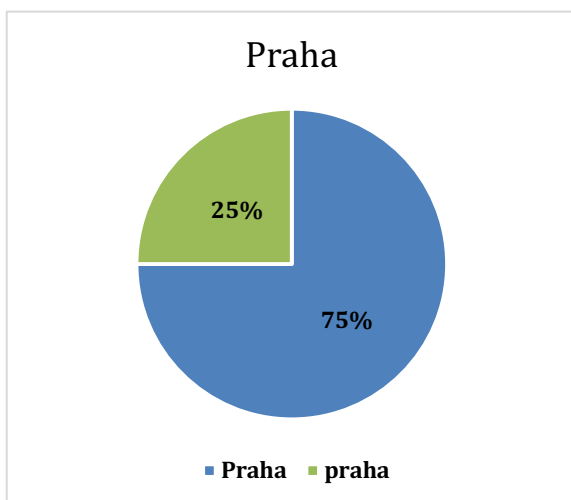
Graf 8 - Univerzita Karlova v Praze

Napsat správně Univerzita Karlova může být pro žáky obtížné, ale vědět, že hlavní město Praha se píše s velkým počátečním písmenem, by měli znát již žáci sedmých tříd. Přesto čtvrtina dotazovaných napsala Praha s malým písmenem.

Graf 9 - Praha

U názvů městských částí se ve všech slovech píše počáteční písmena velká. V názvu Malá Strana dosáhli lepších výsledků žáci devátých tříd. Starší žáci napsali správnou variantu ve 45,3 %, stejně jako variantu Malá strana, ze sedmých tříd odpovědělo správně pouze 7 žáků (20 %).

Tabulka 3 - Malá Strana

Správná varianta	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
		%		%
Malá Strana	7x	20,0 %	24x	45,3 %
Chybné varianty				
Malá strana	17x	48,6 %	24x	45,3 %
malá strana	8x	22,9 %	3x	5,6 %
malá Strana	3x	8,5 %	2x	3,8 %

Medvědí jezero je název utvořený z přídavného jména a obecného podstatného jména. Velké písmeno se píše pouze u přídavného jména. Medvědí jezero je název jezera v severní Kanadě. Je možné, že někteří žáci ho dosud neznají, a proto napsali obě počáteční písmena malá.

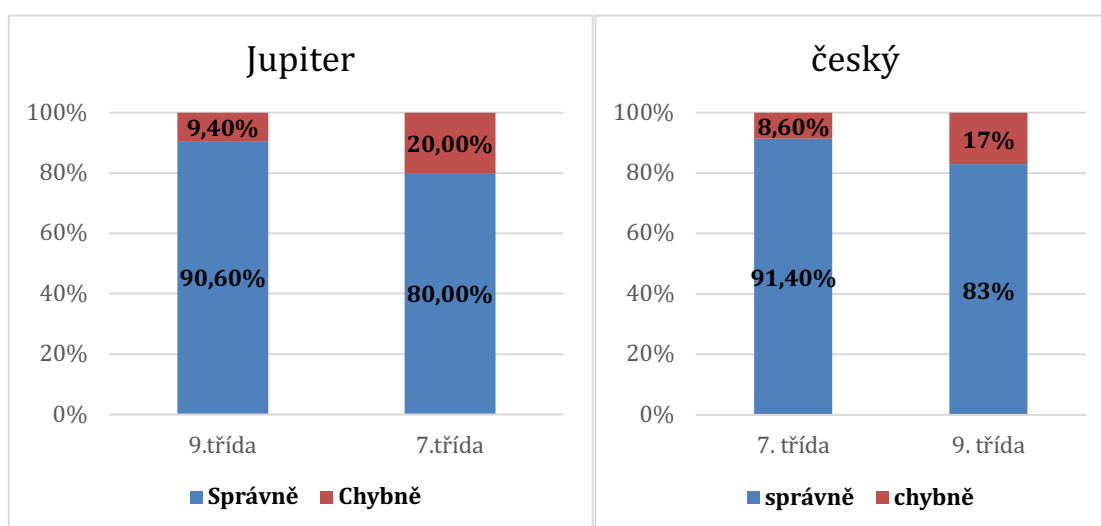
Tabulka 4 - Medvědí jezero

	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
Správná varianta		%		%
Medvědí jezero	28x	80,0 %	47x	88,7 %
Chybné varianty				
medvědí jezero	5x	14,3 %	4x	7,6 %
Medvědí Jezero	2x	5,7 %	2x	3,7 %

Astronomické pojmy, jako planeta Jupiter, se píše s velkým písmenem. Výkon žáků devátých tříd byl o 10 % lepší než žáků sedmých tříd. Přesto nejvíce chybovali žáci 9 ZŠB, jupiter napsalo 5 žáků z 18.

Graf 10 - Jupiter

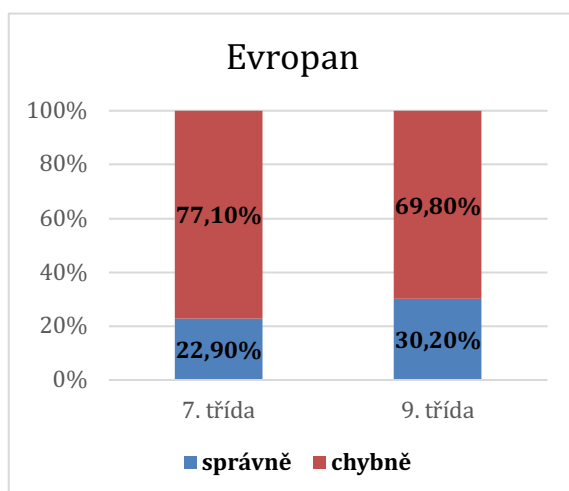
Graf 11 - český

Přídavná jména utvořená od zeměpisných jmen se píše s malým písmenem (český). Ve slově český si vedli lépe mladší žáci, jejich úspěšnost byla více než 90 %. Ale ani starší žáci zde nechybovali mnoho, dosáhli 83 % úspěšnosti.

Evropan, jméno obyvatele světadílu Evropa, se píše s velkým počátečním písmenem. Stejně jako rodná jména, jména příslušníků rodů, národů a jména obyvatelská. V tomto jméně se chybovalo často, žáci devátých tříd neuspěli v 69,8 % a sedmých tříd v 77,1 %. Nejlépe si vedli žáci 9. třídy ZŠH, zde označilo správnou odpověď 13 ze 32 žáků.

Graf 12 - Evropan

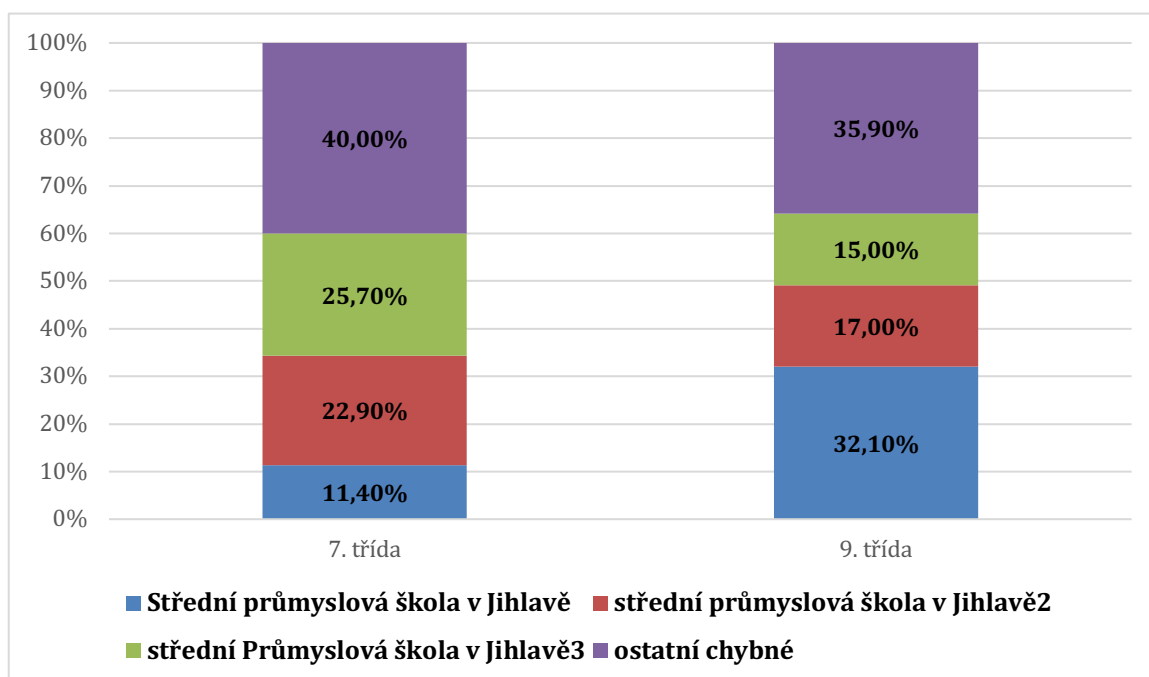
Město Ústí nad Labem obsahuje ve svém názvu předložku, která se píše malým písmenem. Po ní následuje vždy velké písmeno, což je zde název řeky Labe, který se píše i samostatně s velkým počátečním písmenem. První slovo sice označuje obecný pojem, ale je to první slovo v názvu, a proto je psané s velkým písmenem. Žáci devátých tříd uspěli v 92,4 % a mladší žáci v 77,1 %.

Tabulka 5 - Ústí nad Labem

Správná varianta	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
		%		%
Ústí nad Labem	27x	77,1 %	49x	92,4 %
Chybné varianty				
Ústí nad labem	2x	5,7 %	2x	3,8 %
Ústí Nad Labem	3x	8,6 %	0	
Ústí Nad labem	1x	2,9 %	0	
ústí nad Labem	2x	5,7 %	2x	3,8 %

Název, ve kterém žáci chybovali nejvíce, byl Střední průmyslová škola v Jihlavě. Kromě správné varianty, kterou použilo 21 žáků, se objevilo 11 různých chybných verzí. Opět je zajímavé, že 15 žáků napsalo město Jihlava s malým počátečním písmenem.

Graf 13 - Střední průmyslová škola v Jihlavě

Tabulka 6 - Chybné varianty u názvu Střední průmyslová škola v Jihlavě

	7. třída H	7. třída B	9. třída H	9. třída B
střední Průmyslová škola v Jihlavě	6x	3x	3x	5x
střední průmyslová škola v Jihlavě	2x	6x	4x	5x
střední průmyslová škola v jihlavě	1x	3x	2x	1x
střední Průmyslová Škola v jihlavě			1x	1x
Střední Průmyslová škola v Jihlavě	1x	1x	6x	
Střední Průmyslová Škola v jihlavě			1x	2x
Střední Průmyslová Škola v Jihlavě			2x	
střední Průmyslová škola v jihlavě	1x	4x	1x	2x
Střední Průmyslová škola v jihlavě	1x			
střední Průmyslová Škola v Jihlavě	1x			
Střední Průmyslová škola v jihlavě	1x			

Evropa je název kontinentu, proto se vždy píše s velkým písmenem. V dotazníku napsalo evropa s malým písmenem 21 z 88 žáků. Střední ve spojení střední Evropa není součástí zeměpisného názvu, a proto by se mělo psát s malým písmenem. Velké písmeno u přídavného jména se píše pouze pokud je přídavné jméno součástí oficiálního názvu

(např.: Severní Amerika). Úspěšnost v tomto spojení se pohybovala u obou tříd okolo 57 %.

Tabulka 7 - střední Evropa

Správná varianta	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
		%		%
střední Evropa	20x	57,1 %	31x	58,5 %
Chybné varianty				
Střední Evropa	4x	11,4 %	12x	22,6 %
střední evropa	6x	17,2 %	6x	11,3 %
Střední evropa	5x	14,3 %	4x	7,6 %

9.3. Předpony s-, z-, vz-

Následuje cvičení doplňovací. Žáci mají za úkol doplnit pravopisně správně předpony s-, z-, vz-. Psaní těchto předpon se řídí ustáleným způsobem, ale v některých případech je důležité správně rozpoznat význam slov. Cvičení je tvořeno 3 jednoslovnými výrazy (zpěv, zteplat, zkoušet) a 7 slovními spojeními (např.: shlédnout ze skály). Poslední spojení vzlétnout ze skály vzhůru by mohlo žákům činit potíže. V tomto případě směr vzhůru značí, že správnou předponou má být vz-. Pokud by zde nebyl udán směr vzhůru, byla by správná i alternativa slétnout. Jsou zde obsaženy i výrazy, které mohou být psány s více předponami. V těchto případech z obsahu spojení jednoznačně vyplývá, kterou alternativu mají žáci použít. Žáci by měli znát, ve kterých případech se píše např. spravit (ve smyslu opravit), a kdy zpravit (informovat).

_hlédnout ze skály

_pravit kolo

_troskotat na moři

_mazat tabuli

_pěv

_hrabat listí

_lepít model

_koušet

_teplat

_létnout s letadlem vzhůru

V následující tabulce jsou zaznamenány všechny varianty, které žáci napsali. První ze skupiny slov (tučně zvýrazněno) je slovo pravopisně správné, za ním následují další tvary, které žáci napsali. Tabulka zobrazuje počet, kolikrát byl daný tvar zaznamenán. Srovnávám odpovědi žáků sedmých tříd s odpověďmi žáky tříd devátých.

Tabulka 8 - Předpony s-, z-, vz-

	7. třída (35 žáků)	9. třída (53 žáků)
Shlédnout	23	38
Zhlédnout	9	12
vzhlédnout	2	3
Spravit	16	30
Zpravit	19	22
Vzpravit	0	1
Ztroskotat	31	29
Stroskotat	4	24
Smazat	35	52
Zmazat	0	1
Zpěv	35	51
Spěv	0	2
Shrabat	30	38
Zhrabat	3	15
Slepit	33	53
zlepit	1	0
Vzlepit	1	0
Zkoušet	30	53
Skoušet	4	0
Vzkoušet	1	0
zteplat	29	42
Steplat	6	8
Vzteplat	0	2

Vzlétnout	28	48
slétnout	4	3
zlétnout	2	2

Žákům sedmých tříd nečinila žádné větší potíže následující slova či slovní spojení: smazat tabuli (35 z 35 správně), zpěv (35x správně), slepit model (33x správně), ztroskotat (31x správně), zkoušet (30x správně), shrabat listí (30x správně), vzlétnout s letadlem vzhůru (28x správně) a zteplat (29x správně). Velmi nízká chybovost ve slovech zpěv a smazat tabuli může být způsobena tím, že s těmito slovy se žáci setkávají každý den ve škole. Největší potíže činilo slovo spravit, zde ve významu opravit kolo. 54,3 % žáků napsalo chybné zpravit, které se používá ve smyslu informovat někoho. U slova _hlédnout můžeme napsat variantu s-, z- i vz-. Shlédnout použijeme, pokud jde o pohled ze shora dolů (tak tomu bylo v dotazníku: shlédnout ze skály). Vzhlédnout chceme-li vyjádřit pohled zespoda nahoru, např.: vzhlédnout k nebi. Chybná byla varianta zhlédnout, která má význam vidět, např. zhlédnout film. V tomto slově chybovalo 9 žáků.

V devátých třídách dosáhli žáci 100 % úspěšnosti ve spojeních: zkoušet a slepit model (oboje 53 z 53 správně). Ve slovech zpěv a smazat tabule, která napsali všichni žáci sedmých tříd správně, chybovali v deváté třídě žáci 3x. Žáci devátých tříd chybovali nejvíce ve slově ztroskotat (pouze 29 z 53 správně). Ve slově spravit, ve kterém se mladší žáci dopouštěli nejvíce chyb, mělo chybu 23 žáků. Shodně, 38 správných odpovědí, získala spojení shrabat listí a shlédnout ze skály. Menší obtíže činila spojení vzlétnout s letadlem vzhůru (48x správně) a zteplat (42x správně).

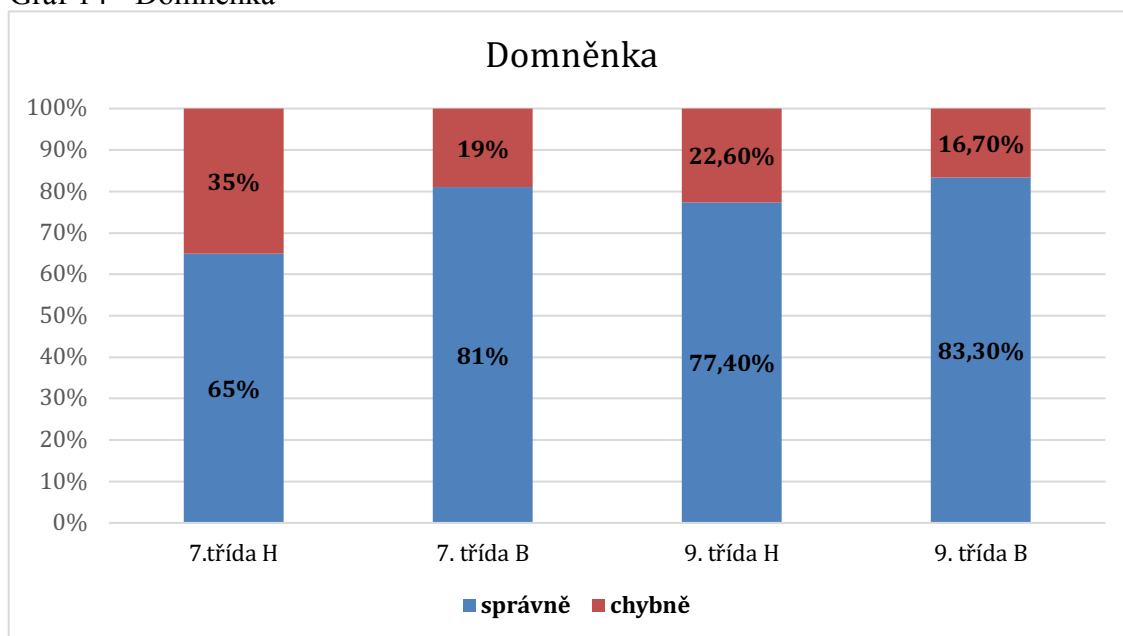
Žákům devátých ani sedmých tříd nedělala potíže slova: zpěv, smazat, zkoušet a slepit. Překvapivé je, že ve slově ztroskotat, které mělo 88,6 % žáků sedmých tříd správně, mělo 45,3 % starších žáků chybu. Spojením, ve kterém se žáci dopouštěli nejvíce chyb, bylo spravit kolo.

9.4.Psaní -mě/-mně

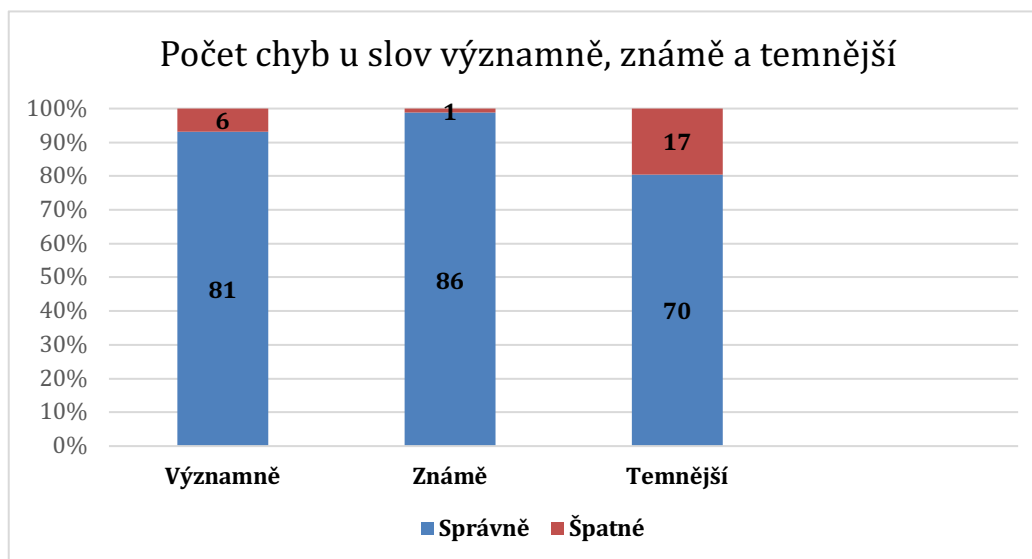
V pořadí třetí cvičení se zaměřilo na slova s mně/mě. Žáci měli na výběr ze dvou alternativ, z nichž měli správnou odpověď podtrhnout. Jednalo se o tyto slova: významně, domněnka, známě, temnější a jejich nesprávné varianty. Toto cvičení jeden z žáků nevyplnil. Jedná se tedy o neplatný vzorek, který nelze k analýze použít, proto byl vyřazen a 100 % je 87 testů. Toto cvičení mohu vyhodnotit jako nejzdařilejší, protože zde žáci

dosáhli 87,4% úspěšnosti. Ve slově významně chybovalo 6 žáků a ve slově známě pouze 1. Z těchto čtyř zkoušených slov činilo největší obtíže slovo domněnka, ve kterém se 20 z dotazovaných 87 žáků dopustilo chyby. Slovo domněnka řadíme k výrazům s mně, které by si měli žáci zapamatovat (vzpomněl, zapomněl, pomněnka). Jen o tři chybné odpovědi méně mělo slovo temnější (70x správně a 17x chybně). U slova temně by si žáci měli říct jeho příbuzné slovo temný, ve kterém je zřetelně slyšet mn. Pokud srovnáme výsledky žáků 7. a 9. tříd, vidíme, že více chyb se dopouštěli žáci 9. třídy.

Graf 14 - Domněnka

Graf 15 - Významně, známě a temnější

9.5. Přídavná jména

V obměňovacím cvičení měli žáci za úkol vytvořit z podstatných jmen příslušné tvary přídavných jmen (vzor: Jihlava pivovar - jihlavský pivovar). Zajímavé bude, zda žáci napíší správně i malá písmena na začátku přídavných jmen přivlastňovacích (např.: pražští turisté). Spojení motýlí křídla napsalo 85 % žáků správně a spojení havraní vlasy 82 % správně. Lépe si žáci vedli se spojením italští turisté, které mělo 82 žáků správně (93,2 %), avšak pouze 33 z nich mělo kromě správného tvaru i na začátku slova malé písmeno t. Nejlépe si žáci vedli v psaní názvu Pražský hrad, zde chybovalo pouze 5 žáků. Ale z 83 žáků, kteří správně napsali tvar Pražský, nenapsalo 20 velké písmeno P. Největší obtíže činilo spojení tunišť obyvatelé. Správnou variantu tunišť s malým písmenem na počátku napsalo pouze 9 žáků z 88 (10 %). Pokud bychom uznávali za správnou i variantu Tunišť, bylo by správně 25 odpovědí (28,4 %). Zbýlých 63 žáků v tomto slově chybovalo, často se objevovaly varianty tunišť/Tunisšť (44x), tunišť (3x), Tunišť (3x). Jedenkrát se vyskytly tvary: Tunisšť, Tuniska, Tusší, tunišť, Tunišť, Tunišť, Tunisský, Tunistí, Tuniský a dvakrát tunišší. Dva žáci neuvedli žádnou odpověď.

9.6. Psaní i/y a í/ý

V pořadí šesté cvičení se věnovalo problematice i/y. Bylo zvoleno cvičení doplňovací, se kterým se žáci při procvičování setkávají nejvíce.

Správná varianta (písmena zvýrazněna zeleně byla vynechána):

Sychravé počasí.

Dědečkovy boty.

Oči mu svítily jako drahokamy.

Odbila dvanáctá hodina.

Vodní vír.

Poliklinika.

Na výletě se setkala s Italy a Francouzi.

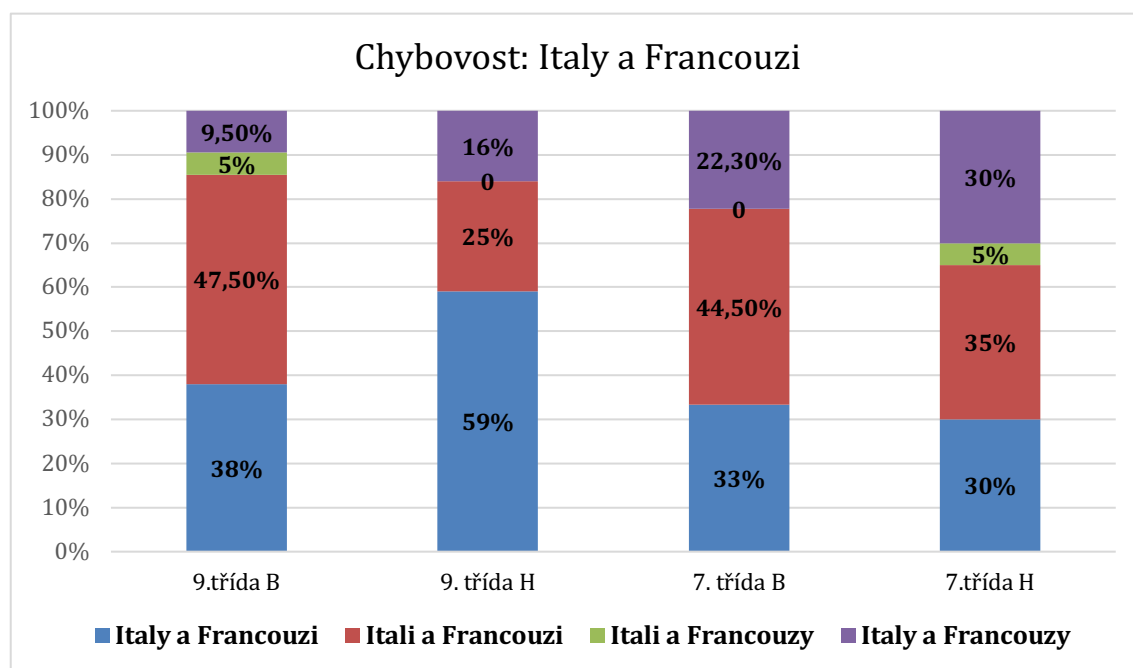
Ve mlýně se má mlít obilí.

Ve slově sychravé chybovali pouze 3 žáci devátých tříd. Ve 25 případech žáci napsali: dědečkovi boty. V prvním pádě množného čísla přídavného jména přivlastňovacího, podle vzoru otcův, se koncovka ovi/ovy řídí rodem přivlastňované věci. V tomto případě botami, které jsou rodu ženského, a proto by mělo být doplněno

dědečkovy boty. Chybovalo zde 46 % sedmáků a 20 % devátáků, to značí, že v sedmých třídách nebyla tato problematika zatím vysvětlena. Vešší obtíže činila věta: Oči mu svítily jako drahokamy. Tak jako ve spojení dědečkovy boty zde více chybovali mladší žáci. Oči svítily napsalo 26 žáků. Ve slově drahokamy žáci doplnili 27x i. Dochází zde k záměně za koncovku -ami 7. pádu množného čísla podle vzoru žena. Často se žáci dopouštěli chyby ve spojení hodiny odbily. Odbít má význam oznámit údery čas, proto je psáno s i. Přesto y doplnilo 24 žáků a 15 z nich bylo z deváté třídy. Výr pojmenovává dravce, kdežto vír vodní, který byl v testu, je psán s i. Záměny za živé zvíře se dopustilo 11 žáků. Slovo poliklinika napsalo správně 82 žáků. V každé z dotazovaných tříd chyboval jeden žák v předponě vý- ve slově výlet. Spojení s Italy a Francouzi se objevilo ve všech čtyřech alternativách, jak doplnit i/y. Správně bylo doplněno 38x. 32x žáci napsali s Itali a Francouzi, 16x Italy a Francouzy a 2x Itali a Francouzy. Chyby ve slově obilí se objevovaly dvě: obyílí (14x) a obilý (3x). Ve slově mlít chybovalo 54 žáků (61 %).

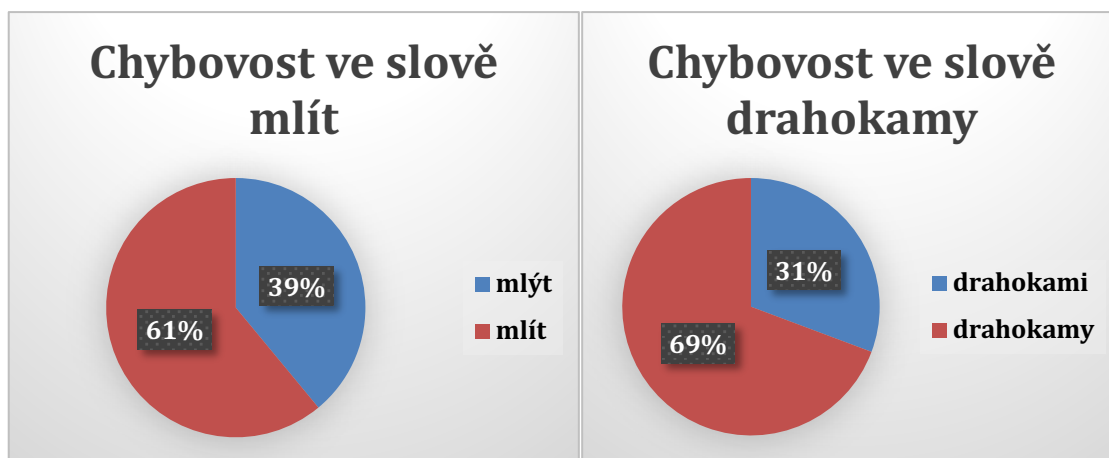
Přestože v diktátu nečinilo vyjmenované slovo obyvatel žákům žádné obtíže (viz s. 36), v případě slov mlýn, mlít a obilí tomu bylo naopak. Vyjmenované bylo pouze slovo mlýn. Slova mlít a obilí žáci mylně považovali za vyjmenovaná slova a psali je často s y. Slovo mlít je významově podobné slovu mlýn, které řadíme mezi vyjmenovaná slova. Chybování ve psaní slova mlít může být zapříčiněno tím, že ho žáci vnímají jako slovo příbuzné se slovem mlýn.

Graf 16 - S Italy a Francouzi

Graf 17 - Mlít

Graf 18 – Drahokamy

9.7. Interpunkce

Předposlední cvičení prověřuje znalosti syntaktického pravopisu u žáků. V pěti větách mají žáci doplnit chybějící interpunkci (čárky). Zvoleno bylo cvičení doplňovací, které je společně s diktátem nejvhodnější k procvičování tohoto jevu.

Text, který byl žákům předložen, bez doplněných čárek:

Adéla Kadrnožková, žákyně 6. třídy, vyhrála soutěž a získá ocenění. Spal, jako by ho do vody hodil. Vy máte ale štěstí. Pojedeme na hory, a ne k moři. Řekněte, pane Dvořáku, proč jsme nevyhráli zápas, když jsme trénovali tak často.

Tabulka 9 - Správně doplněná interpunkce

	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
	Počet správných odpovědí	%	Počet správných odpovědí	%
soutěž a získá	26	74,3 %	51	96,2 %
spal, jako by	23	65,7 %	42	79,3 %
máte ale	19	54,3 %	36	67,9 %
na hory, a ne	11	31,4 %	18	34,0 %
zápas, když	28	80,0 %	48	90,6 %

Tabulka ukazuje správné varianty a kolikrát byly zaznamenány. Nejméně se žáci dopustili chyby v poslední větě posledního souvětí. Jedná se o větu hlavní, před kterou je

vložena vedlejší věta předmětná. V deváté třídě ZŠB byla úspěšnost dokonce stoprocentní. Pokud srovnáme výsledky starších a mladších žáků, vidíme, že žáci devátých tříd si v tomto cvičení vedli lépe. Správné používání interpunkce dokazuje lepší ovládnutí mateřského jazyka. Největší zlepšení nastalo v první větě. Starší žáci výrazně lépe poznali hlavní věty v poměru slučovacím a nekladli před spojku a čárku. Nejvíce se žáci dopouštěli chyb ve větě: Pojedeme na hory, a ne k moři. Samostatná spojka a značí poměr slučovací, ve kterém čárky neklademe, a proto mohla žáky zmást. Věty se spojením a ne jsou v poměru odporovacím (a ne si můžeme nahradit spojkou ale) a čárka zde patří. Obdobně tomu bylo ve větě: Vy máte ale štěstí. Spojka ale signalizuje poměr odporovací, zde tomu tak není a čárka se naopak nepíše. Přes 60 % úspěšnosti žáci získali v přirovnání: Spal, jako by ho do vody hodil. Žáci buď čárku napsali nebo ne. Ale v několika případech se vyskytly i zajímavé odchylky. Například jeden z žáků psal čárky až za spojky (zápas když, jsme).

Tabulka 10 - Kadrnožková, žákyně 6. třídy, vyhrála

	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
	Počet, kolikrát se odpověď vyskytla	%	Počet, kolikrát se odpověď vyskytla	%
Správná varianta				
Kadrnožková, žákyně 6. třídy, vyhrála	9	25,7 %	28	52,8 %
Chybné varianty				
Kadrnožková, žákyně 6. třídy vyhrála	9	25,7 %	10	18,9 %
Kadrnožková žákyně 6. třídy, vyhrála	3	8,6 %	5	9,4 %
Kadrnožková žákyně 6. třídy vyhrála	14	40,0 %	10	18,9 %

V první větě (Adéla Kadrnožková, žákyně 6. třídy, vyhrála soutěž a získá ocenění.) je vložen přívlástek žákyně 6. třídy, který by měl být z obou stran oddělen

čárkami. Takto čárky doplnilo 28 žáků 9. třídy a pouze 9 ze třídy sedmé. V procentech se jedná o polovinu 9. třídy a čtvrtinu 7. třídy, vidíme zde 25 % zlepšení. Nejčastější nesprávnou odpovědí bylo nedoplnění žádné čárky, žáci přívlastek nepoznali a neoddělili od zbytku věty. Dále žáci napsali pouze jednu čárku, častěji na konci přístavku než na jeho začátku.

Tabulka 11 - řekněte, pane Dvořáku, proč

	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
	Počet, kolikrát se odpověď vyskytla	%	Počet, kolikrát se odpověď vyskytla	%
Správná varianta				
řekněte, pane Dvořáku, proč	5	14,3 %	15	28,3 %
Chybné varianty				
řekněte pane Dvořáku, proč	24	68,6 %	20	37,7 %
řekněte, pane Dvořáku proč	0	0 %	13	24,5 %
řekněte pane Dvořáku proč	6	17,1 %	4	7,6 %
řekněte pane Dvořáku proč,	0	0 %	1	1,9 %

Do poslední věty (Řekněte, pane Dvořáku, proč jsme nevyhráli zápas, když jsme trénovali tak často.) je vloženo oslovení pane Dvořáku, které by mělo být z obou stran odděleno čárkou. Zde chybovali žáci nejčastěji. U starších žáků byla úspěšnost menší než 30 % a u mladších žáků 14 %. Nejvíce použili žáci čárku pouze na konci oslovení (řekněte pane Dvořáku, proč), pravděpodobně správně poznali, že zde začíná vedlejší věta. Variantu řekněte, pane Dvořáku proč použili pouze žáci 9. třídy ZŠH, a to dokonce v 13 případech z celkových 32. V jiné třídě se tato verze neobjevila.

9.8. Korekturní cvičení

V posledním cvičení měli žáci za úkol najít chyby v textu. Toto cvičení lze považovat za nejobtížnější, protože je snadné některý z tvarů přehlédnout. Žáci měli současně špatně napsaná slova opravit, i zde se dopouštěli chyb.

Text, který byl předložen žákům:

Nezajímej se o mně. Pane zástupce! Zbytek byl první v cíli. Vyvyklaný zub. Zbít dvě prkénka k sobě. Kamarádky přišli pozdě. Cizý chlapec se zmínil. Prudčí jet. Brzy nás bratr seznámí z novými lidmi.

Nacházelo se zde 10 chyb: mně, cíli, vyvyklaný, zbít, přišli, cizý, zmínil, prudčí, jet, z. Žáci označili za chybná i slova, která byla napsána správně, např. 5. pád zástupce jako zástupče (12x), novými (4x), Zbišek (5x), zbýt (2x), lidmy (4x), seznámý (2x) a cizý (1x). Slovo zbýt je pravopisně správně, ovšem ve významu, že něco zbylo. V tomto textu byla věta: Sbít dvě prkénka k sobě. Tedy ve smyslu přitlouct, a proto je bez chyby pouze varianta sbít.

Tabulka 12 - Správné odpovědi v korekturním cvičení

Slova v testu	7. třída (35 žáků)		9. třída (53 žáků)	
	Počet správných odpovědí	%	Počet správných odpovědí	%
chybná, zde napsaná pravopisně správně				
Mě	27	77,1 %	43	81,1 %
V cíli	17	48,6 %	31	58,5 %
Vyviklaný	20	57,1 %	28	52,8 %
Sbít	12	34,3 %	27	50,9 %
Přišly	25	71,4 %	36	67,9 %
Cizí	20	57,1 %	23	43,4 %
Zmýlil	14	40,0 %	26	49,1 %
Prudší	9	25,7 %	7	13,2 %
Jed	23	65,7 %	34	64,2 %
S novými	10	28,6 %	19	35,9 %

Chybně napsaný 6. pád zájmena já poznalo 70 žáků. Vysoká úspěšnost byla i v poznání chyby dívky přišli, ačkoliv v předchozích cvičeních měli žáci s tímto jevem potíže. 57 žáků poznalo i chybu ve slově jed (v textu psáno jet), což je vysoké číslo, ale vzhledem k tomu, o jak snadné slovo se jedná, není dosažený výsledek dostatečný. Nejméně žaku poznalo špatně napsané přídavné jméno prudší (pouze 16). Více jak 50 % neúspěšnost byla u slov: sbít (39x správně), zmýlil (40x) a u předložky 7. pádu s lidmi (29x). Lépe, ale ne dobře, si žáci vedli se slovy cíli, vyviklaný a cizí.

V tomto cvičení se nepotvrdilo, že by starší žáci dosahovali vyšší úrovně ve znalosti pravopisných pravidel. Ve slovech: vyviklaný, prudší, jed a přisly byli mladší žáci úspěšnější. V ostatních slovech si vedli lépe žáci devátých tříd, rozdíl v úspěšnosti mezi žáky různého věku ale nikdy nepřesáhl 15 %. Můžeme vidět, že žáci devátých tříd si více uvědomují rozdíl mezi slovy sbít (stlouci dohromady) a zbýt (zbytek).

Tento typ cvičení je jedním z nejobtížnějších, důkazem toho je i celková úspěšnost tohoto cvičení v mém výzkumu, ta činila 50 %.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaká je úroveň pravopisných dovedností žáků základních škol. Objasnit, ve kterých pravopisných jevech žáci nejvíce chybují, a zda se žáci devátých tříd dopouštějí méně chyb než žáci z nižších ročníků.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se nejprve věnuji problematice pravopisu. V první kapitole definuji pravopis, jeho funkce a principy, které se v českém pravopise uplatňují. Další část popisuje historický vývoj pravopisu. Ve třetí kapitole jsou představeny pravopisné příručky, jako jsou Pravidla českého pravopisu, Příruční mluvnice češtiny, Akademická příručka českého jazyka a Internetová jazyková příručka, která je u nás jedinou příručkou tohoto druhu. Máme tři typy pravopisu: lexikální, morfologický a syntaktický. Popisu oblastí, které postihují, se věnuji v následující kapitole. Další kapitola je věnována výuce pravopisu na základních školách, především jejím cílům. Dále je zde popsán Rámcový vzdělávací program českého školství. Následuje část pojednávající o diktátech a o pravopisných cvičeních, které se při výuce používají. Poslední kapitola analyzuje učebnice českého jazyka, které jsou ve školách, na kterých se konal výzkum, používány.

Praktická část shrnuje výsledky z výzkumu, který proběhl formou písemného dotazníku v 7. a 9. třídách základních škol. Žáci devátých tříd končí devítiletou povinnou školní docházkou a měli by pravopis plně ovládat. Zúčastnilo se ho 53 žáků z devátých tříd a 35 ze tříd sedmých. Na základě zjištěných informací o učivu na základních školách byly vybrány různé pravopisné jevy, které by každý z nás měl, díky vzdělání získanému na základní škole, ovládat. Objevili se v něm jevy z pravopisu lexikálního, morfologického i syntaktického. Dotazník se skládal z různých typů cvičení, se kterými jsme se seznámili v jedné z kapitol v části teoretické (diktát, cvičení doplňovací, obměňovací a korekturní). Žádný z dotazníku nebyl vyplněn bezchybně. Výsledky testů odpovídaly známkovému ohodnocení, které dotazovaní žáci získali v pololetí tohoto školního roku. Nejvíce chyb se žáci dopouštěli ve psaní velkých písmen, a to v názvech: Střední průmyslová škola v Jihlavě a Univerzita Karlova v Praze, přičemž 25 % dotazovaných napsalo Praha s malým počátečním písmenem. Naopak nejlépe si žáci vedli v psaní slov s mně/mě. Velké obtíže žákům činila i cvičení zaměřená na interpunkci a korekturní cvičení, ve kterém měli žáci hledat chybně napsaná slova. Žáci měli největší potíže s doplněním správné interpunkci ve větě s oslovením. V diktátě bylo nejobtížnějším slovem adjektivum snazší a citoslovce vrkú, které napsalo správně pouze

8 žáků z 88. V doplňování předpon s-, z-, vz- se objevila spojení, ve kterých žáci nechybovali, a zároveň taková, kde se žáci dopouštěli chyb často (např. spravit kolo). V obměňovacím cvičení napsalo pouze 9 žáků správně spojení tuniští obyvatelé. Žáci sedmých tříd chybovali v některých pravopisných jevech častěji než starší žáci. Žáci devátých tříd chybovali méně, avšak v některých cvičeních si dokonce mladší žáci vedli lépe než žáci devátých tříd. Starší žáci dosáhli výrazně lepších výsledků ve psaní i/y a syntaktickém pravopise.

Pravopisnému výcviku je při výuce českého jazyka věnována velká pozornost. Nemělo by to být na úkor ostatních jazykovědných disciplín, přesto je dovednost psát bez chyb jedním z nejdůležitějších výstupů po absolvování školní docházky. V české společnosti je na podobu mluveného i psaného projevu kladen velký důraz. Podle způsobu vyjadřování jsme hodnoceni, vypovídá o naší inteligenci, vzdělání a sociální skupině, ve které žijeme. Pravopis je dále procvičován i na střední škole, ale v menší míře. Člověk si lépe osvojuje jazyk v mladším věku, a proto má výuka pravopisu na základní škole nedocenitelnou hodnotu.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

BEHÚN, Dalibor a Petr BEHÚN. *Pište správně česky: poradna šílených korektorů*. Nové, rozšířené vydání. Brno: Zoner Press, 2015. Encyklopedie Zoner Press. ISBN 978-80-7413-319-0.

BOHÁČOVÁ, Michaela, Lucie RYCHNOVSKÁ a Jana ZEMANOVÁ, ed. *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902): sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902), 23.-25. září 2010, Brno, Česká republika*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-80-210-5547-6.

CUŘÍN, František. *Vývoj spisovné češtiny: vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85937-47-6.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Didaktika češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-04-22439-3.

GEBAUER, Jan. *Uvedení do mluvnice české*. Praha: Grégr, 1876.

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 6. vyd., upr. a rozš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Vysokoškolské učebnice (Státní pedagogické nakladatelství).

HLAVSA, Zdeněk. *Pravidla českého pravopisu*. Vydání 3. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2755-9.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-480-5.

PRAVDOVÁ, Markéta a Ivana SVOBODOVÁ, ed. *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2327-8.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 9-78-80-262-0403-9.

STYBLÍK, Vlastimil. *Základní mluvnice českého jazyka*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2004. ISBN 80-7235-018-8.

SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 185. Učebnice pro vysoké školy.

ŠAUR, Vladimír. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-133-5.

Učebnice:

HOŠNOVÁ, Eva, Ivana BOZDĚCHOVÁ, Petr MAREŠ, Ivana SVOBODOVÁ a Vlastimil STYBLÍK. *Český jazyk 6 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 80-7235-331-4.

HOŠNOVÁ, Eva a Ivana BOZDĚCHOVÁ. *Český jazyk 7 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7235-391-0.

HOŠNOVÁ, Eva a Ivana BOZDĚCHOVÁ. *Český jazyk 8 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-425-2.

HOŠNOVÁ, Eva, Ivana BOZDĚCHOVÁ, Petr MAREŠ a Ivana SVOBODOVÁ. *Český jazyk 9 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7235-481-8.

Elektronické zdroje:

Internetová jazyková příručka [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=_about.

SEDLÁČEK, Miroslav. K vývoji českého pravopisu. Část 1. *Naše řeč* [online]. 1993, 76(2), 57 - 71 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7120>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. In: . Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

Seznam grafů

GRAF 1 - ZNÁMKOVÉ OHODNOCENÍ 7. TŘÍDY ZŠH.....	34
GRAF 2 - ZNÁMKOVÉ OHODNOCENÍ 9. TŘÍDY ZŠH.....	34
GRAF 3 - ZNÁMKOVÉ OHODNOCENÍ 7. TŘÍDY ZŠB.....	35
GRAF 4 - ZNÁMKOVÉ OHODNOCENÍ 9. TŘÍDY ZŠB.....	35
GRAF 5 - PROCENTUÁLNÍ ZASTOUPENÍ CHLAPCŮ A DÍVEK V 7. TŘÍDĚ.....	35
GRAF 6 - PROCENTUÁLNÍ ZASTOUPENÍ CHLAPCŮ A DÍVEK V 9. TŘÍDĚ.....	35
GRAF 7 - HOTEL MODRÁ HVĚZDA	38
GRAF 8 - UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE	39
GRAF 9 - PRAHA	40
GRAF 10 - JUPITER.....	41
GRAF 11 - ČESKÝ.....	41
GRAF 12 - EVROPAN.....	42
GRAF 13 - STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V JIHLAVĚ	43
GRAF 14 - DOMNĚNKA.....	47
GRAF 15 - VÝZNAMNĚ, ZNÁMĚ A TEMNĚJŠÍ.....	47
GRAF 16 - S ITALY A FRANCOUZI.....	49
GRAF 17 - MLÍT.....	50
GRAF 18 - DRAHOKAMY.....	50

Seznam tabulek

TABULKA 1 - NÁMĚSTÍ MÍRU	38
TABULKA 2 - SÁZAVSKÝ KLÁŠTER	39
TABULKA 3 - MALÁ STRANA	40
TABULKA 4 - MEDVĚDÍ JEZERO	41
TABULKA 5 - ÚSTÍ NAD LABEM.....	42
TABULKA 6 - CHYBNÉ VARIANTY U NÁZVU STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V JIHLAVĚ	43
TABULKA 7 - STŘEDNÍ EVROPA	44
TABULKA 8 - PŘEDPONY S-, Z-, VZ-	45
TABULKA 9 - SPRÁVNĚ DOPLNĚNÁ INTERPUNKCE	50
TABULKA 10 - KADRNOŽKOVÁ, ŽÁKYNĚ 6. TŘÍDY, VYHRÁLA	51
TABULKA 11 - ŘEKNĚTE, PANE DVOŘÁKU, PROČ	52
TABULKA 12 - SPRÁVNÉ ODPOVĚDI V KOREKTURNÍM CVIČENÍ	53

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1 - DOTAZNÍK

PŘÍLOHA 2 - DOTAZNÍK VYPLNĚNÝ ŽÁKEM 9. TŘÍDY

PŘÍLOHA 3 - DOTAZNÍK VYPLNĚNÝ ŽÁKYNÍ 7. TŘÍDY

Příloha 1 - Dotazník

Diktát

Podtrhněte písmena, která mají být psána velkým písmenem

hotel modrá hvězda, náměstí míru, sázavský klášter,
univerzita karlova v praze, malá strana, medvědí jezero, jupiter, český, evropan,
ústí nad labem, střední průmyslová škola v jihlavě, střední evropa

Podtrhněte správnou variantu slov s mně/mě

významně/významě
domněnka/doměnka
známně/známě
temnější/temější

Doplňte předpony s-, z-, vz-

_hlédnou ze skály, _pravit kolo, _troskotat na moři, _mazat tabuli, _pěv,
_hrabat listí, _lepít model, _koušet, _teplat, _létnout s letadlem vzhůru

Z podstatných jmen v závorkách vytvořte příslušné tvary přídavných jmen (např. Jihlava pivovar- jihlavský pivovar)

(Tunis) obyvatelé _____
(Praha) hrad _____
(Italie) turisté _____
(havran) vlasy _____
(motýl) křídlo _____

Doplňte chybějící i/y, í/ý

S_chravé počas_.

Dědečkov_ boty.

Oči mu svítil_ jako drahokam_.

Odb_la dvanáctá hodina.

Vodní v_r.

Pol_klinika.

Na v_letě se setkala s Ital_ a Francouz_.

Ve ml_ně se má ml_t ob_l_.

Doplňte čárky ve větách jednoduchých a souvětích

Adéla Kadrnožková žákyně 6. třídy vyhrála soutěž a získá ocenění. Spal jako by ho do vody hodil. Vy máte ale štěstí. Pojedeme na hory a ne k moři. Řekněte pane Dvořáku proč jsme nevyhráli zápas když jsme trénovali tak často?

Najděte chyby, podtrhněte je a napište správnou variantu

Nezajímej se o mně. Pane zástupce! Zbyšek byl první v cíly. Vyvyklaný zub.
Zbít dvě prkénka k sobě. Kamarádky přišli pozdě. Cizý chlapec se zmínil. Prudčí jet. Brzy nás bratr seznámí z novými lidmi.

Příloha 2 - Dotazník vyplněný žákem 9. třídy

② K 9. ročník

Diktát

lanější obyvatelé, dvojnásobný slovník, výjezd do dvora,
objem kvádrů, válečné oběti, slavný den, matčinu oběd,
světelný obid, snažší úkol, vrkú, povinnosti, sestřina
svatba, sněhová

Podtrhněte písmena, která mají být psána velkým písmenem

hotel modrá hvězda, náměstí míru, sázavský klášter,
univerzita karlova v praze, malá strána, medvědí jezero, jupiter, český, evropan, ústí
nad labem, střední přůmyslová škola v jihlavě, střední evropa

Podtrhněte správnou variantu slov s mně/mě

významně/významě
domněnka/doměnka
známně/známě
temnější/temějši

Doplňte předpony s-, z-, vz-

shlédnou ze skály, zpravit kolo, ztroskotat na moři, smazat tabuli, zpěv, shrabat
listí, plepit model, zkoušet, zteplat, vzlétnout s letadlem vzhůru

Z podstatných jmen v závorkách vytvořte příslušné tvary přídavných jmen

(např. Jihlava pivovar- jihlavský pivovar)

(Tunis) obyvatelé tuniskí obyvatelé
(Praha) hrad pražský hrad
(Italie) turisté italskí turisté

(havran) vlasy havraní vlasy

(motýl) křídlo motýlí křídlo

Doplňte chybějící *i/y, í/ý*

S~~y~~chravé počas~~í~~.

Dědečkov~~y~~ boty.

Oči mu svítíl~~y~~ jako drahokam~~y~~.

Odb~~y~~la dvanáctá hodina.

Vodní v~~l~~r.

Pol~~i~~klinika.

Na v~~y~~letě se setkala s Ital~~y~~ a Francouz~~í~~.

Ve ml~~y~~ně se má ml~~y~~t oby~~l~~í.

Doplňte čárky ve větách jednoduchých a souvětích

Adéla Kadrnožková, žákyně 6. třídy, vyhrála soutěž a získá ocenění. Spal jako by ho do vody hodil. Vy máte ale štěstí. Pojedeme na hory a ne k moři. Řekněte pane Dvořáku, proč jsme nevyhráli zápas, když jsme trénovali tak často?

Najděte chyby, podtrhněte je a napište správnou variantu

Nezajímej se o mně. Pane zástupce! Zbytek byl první v cílⁱ. Vyvⁱklaný zub. Z^sbít dvě prkénka k sobě. Kamarádky přišli^{ly} pozdě. Cizýⁱ chlapec se zmíli^l. Prudčí^d jet. Brzy nás bratr seznámí^s z novými lidmi.

Příloha 3 - Dotazník vyplněný žákyní 7. třídy

HOLKA

2

7. třída

Diktát

Ta mnejší obyvatel, dvojjazyční slovník, vjezd do dvorany objem kvádru, valce
obeti, slunní den, matčina obět, vítězní oběd, snaží úkol, učí, povinnost,
sestřina svatba, sušší vlasi

Podtrhněte písmena, která mají být psána velkým písmenem

hotel modrá hvězda, náměstí míru, šázavský klášter,
univerzita karlova v praze, malá strana, medvědí jezero, jupiter, český, evropan, ústí
nad labem, střední přumyslová škola v jihlavě, střední evropa

Podtrhněte správnou variantu slov s mně/mě

významně/významě
domněnka/domněnka
známně/znamě
temnější/temější

Doplňte předpony s-, z-, vz-

shlédnou ze skály, zpravit kolo, ztroskotat na moři, smazat tabuli, zpěv, shrabat
listí, slepit model, zkoušet, zteplat, vzlétnout s letadlem vzhůru

Z podstatných jmen v závorkách vytvořte příslušné tvary přídavných jmen

(např. Jihlava pivovar- jihlavský pivovar)

(Tunis) obyvatelé Tuniskí obyvatelé

(Praha) hrad Praský hrad

(Italie) turisté Italští turisté

(havran) vlasy havraní vlasy
(motýl) křídlo motýlí křídla

Doplňte chybějící i/y, í/ý

Sychravé počasí.

Dědečkovy boty.

Oči mu svítí jako drahokamy.

Odbíla dvanáctá hodina.

Vodní výr.

Políklinika.

Na výletě se setkala s Italy a Francouzy.

Ve mlýně se má mlýt obílí.

Doplňte čárky ve větách jednoduchých a souvětích

Adéla Kadrnožková žákyně 6. třídy vyhrála soutěž a získá ocenění. Spal jako by ho do vody hodil. Vy máte,ale štěstí. Pojedeme na hory a ne k moři. Řekněte pane Dvořáku,proč jsme nevyhráli zápas,když jsme trénovali tak často?

Najděte chyby, podtrhněte je a napište správnou variantu

Nezajímej se o mně. Pane ^{zástupce} ~~zástupce~~! Zbyšek byl první v cíli. Vyvyklaný zub. Zbít dvě prkénka k sobě. Kamarádky ^{přišly} ~~přišli~~ pozdě. ^{Cizí} ~~Cizí~~ chlapec se zmínil. Prudčí ^{jet} ~~jet~~. Brzy nás bratr seznámí z novými lidmi.